

פרשת בראשית

דביר קדשו

בראשית ברא אלקים וגו' (א, א).

המנהג היה בבעלזא שבשבת בראשית נערכה סעודה שלישית בבית המדרש, ולא בה"גרויסע שטוב" כרגיל מדי שבת בשבתו, מאחר שנתקבץ עולם גדול שבאו לשהות בבעלזא לימי הרחמים והרצון ונשארו גם לשבת זו, וכן בא עולם גדול במיוחד לשבת זו, אשר על כן נערכה סעודה שלישית בבית המדרש, שהיה מקום גדול יותר^א.

פעם אחת בא לאותה שבת יהודי מחסידי פולין שהיה נראה בר אוריין. כאשר שאלו אותו ה'יושבים' לשם מה בא לבעלזא, ענה בשנינות ואמר כי שמע שהרבי מבעלזא אומר דברי תורה נפלאים, והוא רוצה לשמעם כמו אוזניו. כמוכן שדבריו לא מצאו חן בעיני ה'יושבים'.

אותה שבת היתה שבת גשומה, ונתרבו הרפש והבוץ^ב, לפיכך הוחלט

בראשית

א. כן העיד גם רה"י הרהגה"ח ר' שלום בראנדער זצ"ל שבעת שנתקבץ עולם גדול והיה דוחק רב, נערכה ה"טיש" בבית המדרש ולא בה'גרויסע שטוב'.

ב. כידוע היתה העיירה בעלזא מלאה בוץ טיט ורפש כתוצאה מקללת הב"ח, כמסופר שבזמן שכיחן הב"ח ברבנות בעלזא, היתה משכורתו שקיבל מאת בני הקהילה מצומצמת עד למאד, ולא היה סיפק בידו לקנות נרות, ובמשך כל הלילה ישב ולמד בחושך בעל פה, כשהבחינו אנשי העיר כי ביתו של הרב חשוך בלילה, הסיקו שהרב אינו לומד בלילות, כינסו פרנסי העיר אסיפה גדולה, והחליטו לגרש הב"ח מעירם, באמרם שרב אשר אינו ער בלילה ועוסק בתורה, אינו ראוי לשמש כרב בעירנו. כשעזב הב"ח את העיר קילל אותה בשלשה דברים: א) שלעולם תהא האדמה בעיר לחה מאד, ומלאה רפש ובוץ. ב) שהמים שבבעלזא יהיה טעמם מר עד שלא יוכלו לשתותם. ג) שאלו שנטלו חלק ברדיפותיו, לא ימצאו מנוחה נכונה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב.

אודות הקללה האחרונה מסופר, שכ"ק מרן מהר"ש זי"ע המתיק את דינם בעולם העליון. הקללה השניה שהמים יהיו מרים, נמשכה עד אחר מלחמת העולם האחרונה. ואילו הראשונה, שבבעלזא יהיו תמיד טיט ורפש, קיימת עד



דביר קדשו



בראשית



שכ"ק זקני ז"ל לא יערוך סעודה שלישית בבית המדרש אלא בחדרו. והנה עלה בידו של אותו פולישע חסיד להידחק בין החסידים, ולהיות מאותם שזכו להיכנס אל החדר.

בהיותו בפנים שמע איך שהגבאי הרה"ח ר' אהרן יהושע לאנדא ז"ל אומר אל כ"ק זקני ז"ל שיש עולם גדול אשר משתוקקים להיות נוכחים בסעודה שלישית, ועכשיו שכ"ק זקני ז"ל עורך סעודתו בחדרו אינם יכולים להשתתף, וצערם גדול.

ענה לו כ"ק זקני ז"ל וסיפר ששמע מש"ב הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב ז"ל, מעשה שהיה אצל אביו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב ז"ל, כאשר פעם אחת נתקשרו השמים בעבים, והוא

היום הזה (ראה בארוכה בתל תלפיות, עמוד 52).

אודות ה"בלאטע" שהיתה מנת חלקה של בעלזא, סיפר הרה"ח ר' יוסף דייטשער ז"ל ששמע מהרה"ק מסקווירא זצ"ל, שפעם אחת בעת שהלך עם חר"ז כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע עם עוד כמה מיו"ח, פנה אליו מרן ואמר לו: "ווען איך בין אנטלאפען פון בעלזא האב איך אויך געהאט גוטע פריינד וואס האבן מיך ג'עצה'ט אז איך זאל פארען קיין וויען, איך האב אבער מורא געהאט פאר מיינע קינדער, האב איך מיך אויסגעזוכט א בלאטע אזוי ווי בעלזא" (תל תלפיות, עמוד 52).

כיוצא בזה סיפר רה"י הרה"ח ר' שלום בראנדער זצ"ל, שלימים גילה כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע למה החליט להתיישב בראצפערט, אשר היתה עיירה קטנה כזו, בעוד שרבים הציעו לו לשבת בעיירות יותר גדולות אשר בוודאי תנאי החיים שם היו יותר קלים מאשר בעיירות קטנות, באמרו: "גוטע פריינד האבען מיר געראטען אז איך זאל פאהרען קיין וויען, אבער איך בין אנטלאפען פון א בלאטע, און איך האב מיר אויף געזוכט א בלאטע.

ג. מסתברא מילתא שכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע שמע מעשה זה מש"ב הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זצ"ל, בהיותם סמוכים יחדיו על שולחנו של מוח"ז הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, וראה לקמן פרשת בחוקותי סיפור נוסף שכ"ק מרן זי"ע שמע ממנו וסיפר בשמו.

סיפור זה הובא גם בספר 'דברי דוד' (עמוד כא): פעם אחת בשבת שובה לא ישב עם העולם בשולחנו הקדוש כמו שהיה דרכו בקודש לישב בסעודת שבת ביום עם העולם. והיה בעת סעודה ג' דחקו כמה אנשים ונכנסו להיכל קדשו, ושאל אותם אם שתו משקה היום, והשיבו לו כי כל החסידים שרויים בעגמת נפש, מחמת שיש כמה אנשים שהיה להם הרבה עמל ויגיעה בנסיעתם בהוצאה

הכין עצמו לערוך את השלחן בחדרו, לבסוף לא ירדו גשמים, וביקשו ממנו לצאת לערוך את שולחנו בבית המדרש.

השיב הרה"ק ואמר שמאחר שכבר עשה הכנה לערוך את הסעודה בחדרו, שוב אינו יכול ללכת לבית המדרש, כי לשם כך צריך הכנה חדשה, ואמר בזאת לפרש את מאמר הכתוב בפרשת יתרו.

וידבר ה' את הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך וגו' (שמות ב, ב-ג). ולכאורה תיבת 'לאמר' מיותרת, שהרי 'לאמר' הכוונה לאמר לאחרים, וכאן שהקב"ה בעצמו דיבר אל כל בני ישראל, מה שייך בזה לאמר לאחרים.

אלא יש לומר שהכתוב מרמז לנו יסוד גדול שכל דבר שבקדושה צריך הכנה קודם, וזהו שאמר הכתוב 'וידבר ה' את הדברים האלה', שכל דברי התורה האלה שנאמרו מ'בראשית ברא' עד 'אנכי ה'', כלומר מתחילת התורה עד עשרת הדיברות, הוא הכנה לאמר אנכי ה' וגו', כדי שיוכלו בני ישראל לקבל את התורה.

וסיים כ"ק זקני ז"ל ואמר שאף הוא כן, הואיל ועשה הכנה לערוך השלחן בחדרו, לא יוכל ללכת.

דביר קדשו

בראשית

גדולה עד שזכו לבא אל הקודש, וקיוו להנות מסעודות השבת שהרבי מיסב עמהם בשולחנו הטהור, ולבסוף לא זכו לזה. השיב להם מרן אדמו"ר ציס"ע זי"ע, האמת הוא שהיה ברצוני ללכת אל השולחן ולישב עמכם כדרכי תמיד, רק מחמת שהשמים התקשרו בעבים וחשבתי שיעצרני הגשם, ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת, ולפיכך אף שאח"כ כשהגיע הזמן ללכת אל השולחן כבר עבר רוח ויטהר את העננים והיה באפשרי ללכת אל השולחן, אך מחמת שלא היה לי הכנה מחדש על זה, כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה, כי לכל עבודת הקודש צריכים הכנה, וגם הכנה אל ההכנה. וכן מצינו אצל השי"ת כביכול שבשעת מתן תורה לישראל כתיב "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" (שמות כ, א) ולכאורה תיבת לאמר מיותר. אך הנה לכאורה קשה למה היה צריך הקב"ה להתחיל את התורה מבראשית בכמה פרשיות קודם לעשרת הדיברות, היה לו להתחיל התורה מ'אנכי ה' אלקיך". אך באמת כל הדברים היו הכנה לפני מתן תורה. וזהו פירוש הפסוק "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", פירוש, כדי שיוכל לומר "אנכי ה' אלקיך" לכך אמר את כל הדברים האלה שלפני עשרת הדיברות.



כששמע זאת אותו פולישע חסיד חשב בדעתו, אם אין הדברים מכוונים גם אליו, שאף הוא היה צריך הכנה ביותר לשמוע את דברי כ"ק זקני ז"ל, ואכן עלה בידו לשמוע את דברי כ"ק זקני ז"ל בסוף הסעודה:¹

איתא מדרש פליאה (עי' ילקוט ראובני, בראשית, בשם סודי רזא) הכל יודוך והכל ישבחוך בשבת בראשית, והוא פלאי.

ואפשר לבאר בהקדם דברי זקני ה'מעשה רוקח' שהביא את ביאור המפרשים על מה דאיתא בגמרא (ר"ה לב.) אין פוחתין מעשרה מלבויות, הני עשרה מלבויות כנגד מי, רבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, מאי נינהו אילימא ויאמר דבראשית הני תשעה הוי, בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. וקשה, אם כן מדוע לא נכתב ויאמר אלקים יהי שמים, כמו בשאר תשע אמירות, ומה נשתנה כאן בכריאת השמים שלא נזכר בה אמירה כלל.²

ואפשר ליישב בהקדם דברי רש"י (פס' ה) מפני מה כתיב יום אחד ולא יום ראשון כמו יום שני, כי הקב"ה היה יחידי בעולמו שהמלאכים לא נבראו אלא ביום שני. ואיתא במדרש (ב"ר ג, ח) למה לא נבראו המלאכים ביום ראשון, כדי שלא יאמרו מיכאל מותח את השמים בדרום וגבריאל בצפון, והקב"ה ממודד באמצעותו, כאילו היו שותפין ח"ו במעשה בראשית.

דביר קדשו

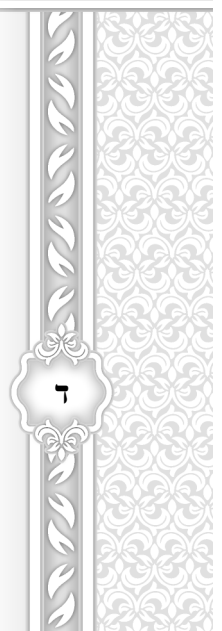


בראשית

ד. דיבורים קדושים אלו הובא בשם כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע גם ב'קול יעקב' (בראשית, עמוד ח, ד"ה הכל יודוך); ובי"גל יעקב' (בראשית, עמוד יז, ד"ה מדרש), וכן ב'מאקאווא חיבור' שנת תרע"ג.

ה. ע' מהרש"א (שם ד"ה נמי) שעמד בזה, עיי"ש מה שיישב באורך, וע"ע בספח"ק 'אגרא דכלה' (חלק א, דף רי) בשם המגיד ממועזריטש זי"ע.

ו. זה לשון המדרש: ר' יוחנן אמר בשני נברכו המלאכים וכו', ר' חנינא אמר בחמשה נבראו מלאכים וכו', בין על דעתיה דר' חנינא, בין על דעתיה דר' יוחנן, הכל מודים שלא נברא ביום הראשון כלום, שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרומו של רקיע, וגבריאל בצפונו, והקדוש ברוך הוא ממדד באמצעותו, אלא



דביר קדשו

בראשית

ה

ואיתא בגמ' (חגיגה יד.) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד, שנאמר בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. ולכן לא נאמר "ויאמר אלקים" בבראשית, מאחר שמכל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך, על כן אילו היה כתוב "ויאמר" היה נברא מיד מלאך, ואז היה מקום לטעות שהיו אומרים מיכאל מותח את השמים ח"ו וכו'.

ובזה אפשר לפרש את הפסוק בדבר ה' שמים נעשו - היינו שהשמים נבראו על ידי דבר ה', אלא שלפי זה קשה למה לא נאמר מפורש 'ויאמר אלקים', על זה ממשיך הפסוק וברוח פיו כל צבאם, שהיות וכל צבא השמים והמלאכים נבראו מכל מאמר ומאמר, על כן אילו היה כתוב 'ויאמר אלקים', היה ברוח פיו נברא מלאך והיו טועים חלילה שהשמים נבראו על ידי המלאכים ח"ו.

ולפי זה פי' ה'מעשה רוקח' מה דא' בגמ' (ר"ה לב:) שמשלימים את עשרת הפסוקים של מלכויות, בפסוק מן התורה - "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". דמאחר שהעשרה פסוקים הם כנגד עשרה מאמרות, על כן משלימים אחר כך לומר פסוק זה של שמע ישראל שהוא כנגד מאמר בראשית, לומר לך שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו, כי ביום הראשון עדיין לא נבראו המלאכים, והוא לבדו עשה הכל, עכ"ד ה'מעשה רוקח'.

אנכי ה' עושה כל נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתי, מי אתי כתיב, מי היה שותף עמי בבריתו של עולם.

ז. פירוש זה מובא גם בספה"ק 'תורת חיים' (פרשת בראשית) בשם תלמידי האר"י זצוק"ל; 'ארץ החיים' (תהלים נ, א); 'בגדי אהרן' (להגאון רבי אהרן דרשן תאומים אבד"ק פראג ווורמייזא, פפד"מ שנת תע"א); 'סמא דחיי' (דרוש ד) בשם הגר"י חיות זצ"ל; הגש"פ 'ברכת השיר' (להגאון רבי אריה לייב צינץ זצ"ל, על הפיוט אחד מי יודע); 'חוט המשולש בשערים' (פרשת וזאת הברכה, שער המים, בשם אביו הגאון רבי אשר לעמל מגלונא זצ"ל).

ח. ראה מה שהאריך בפירוש פסוק זה באור החיים הק' (בפרשתנו, ד"ה ובדרך דרש).

ט. דברי המעשה רוקח נזכרו כאן בקיצור נמרץ, ואילו בספרו האריך בזה הרבה בתוספת יישוב קושיות רבות, ולהעשרת היריעה נעתיק לשונו: בגמ' דר"ה

דביר קדשו

(דף ל"ב ע"ב) איתא אין פוחתינ מעשרה מלכיות ומיו"ד זכרונות ומיו"ד שופרות. ומקשה שם הגמרא הני יו"ד מלכיות כנגד מי, אמר ר' יוחנן כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, הי ניהו ויאמר דבראשית תשעה הוי. ומתוך הגמרא דבראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו ע"כ. ויש לדקדק למה מקשה הגמרא דווקא על מלכיות ולא על זכרונות ושופרות, ואין לומר דבאמת קשה מכולהו רק משום דפתח המתניתין במלכיות לכן נקט בלישנא מלכיות, א"כ קשה ליקשי בקיצור הני יו"ד כנגד מי, ונדע דקושיתו קאי על כולהו, אלא וודאי דבאמת קושיתו אינו אלא אמלכיות, וא"כ צריך ביאור. גם תיבת הני הוא מיותר לגמרי, היה לו להקשות בקיצור עשרה מלכיות כנגד מי. גם מקשים המפרשים לפי התירוץ דבראשית נמי מאמר הוא, א"כ למה לא נכתב בפירוש 'ויאמר' גבי שמים וארץ כמו אינך ט'.

וכדי ליישב נקדים גמרא [דף הנ"ל ע"ב] דקאמר שם אומר ג' פסוקים מהתורה ושלשה פסוקים מהנביאים וג' מהכתובים ומשלים פסוק עשירי מהתורה. ומקשה הגמרא בשלמא זכרונות ושופרות איכא טובא, אלא מלכיות תלת הוא דהווינ בתורה ואנן ארבעה בעינן, אמר רב הונא פסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד נמי מלכיות הוא וכו' וכן נוהגין האידינא דמשלימין מלכיות בזה הפסוק. גם נקדים דאיתא במפרשים פירוש על פסוק בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, עפ"י גמרא דחגיגה [דף י"ד ע"א] אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך שנאמר וברוח פיו כל צבאם. ואיתא במדרש הכל מודים שביום ראשון לא נברא שום מלאך שלא יאמרו מיכאל היה מותח בדרומו וכו' ושותף ח"ו היה במעשה בראשית, ולכך לא נבראו המלאכים ביום ראשון, ולכך נאמר בו יום אחד ולא יום ראשון כמו שפרש"י בחומש.

וזה כוונת הפסוק הנ"ל בדבר ה' שמים נעשו, וגם שמים וארץ נבראו במאמר כנ"ל בגמ', אך שלא יקשה למה לא נאמר 'ויאמר' בפירוש, לכן מסיים הפסוק וברוח פיו כל צבאם לומר שכל דיבור ואמירה של הקב"ה נברא ממנו מלאך, וא"כ אם היה נכתב אמירה בפירוש היה מקום לבעל דין לחלוק ולטעות ח"ו ולומר שאותו מלאך שנברא מכח אותו מאמר היה ח"ו שותף במעשה בראשית, ולכך לא נאמר ויאמר בפירוש אלא ברמז בתיבת בראשית נרמז המאמר, וזהו ג"כ כוונת הפסוק כבוד אלהים הסתר דבר, עכ"ד המפרשים בתוספות ביאור קצת.

ואני אוסיף נופך דמוכח מזה דבאמת מכח המאמר הראשון לא ברא הקב"ה שום מלאך, שלא יהיה מקום לטעות ח"ו, והוא ברצונו ברא הכל, לכך בט' מאמרים אחרים בכל אחד שהם נברא מלאך, ובמאמר ראשון לא ברא מלאך כדי שלא יהיה מקום לטעות, לכך לא נכתב ויאמר בפירוש גבי בריאת שמים וארץ כמו גבי אינך ט', משום דלא דמי דבאינך ט' בכל אחד מהן ברא מלאך, ובאמירה ראשונה לא ברא מלאך.

הגם שמדברי המפרשים משמע שגם בדיבור ראשון נברא מלאך, כדאיתא בספר דבר שמואל בפרשה זו וכן בשאר מפרשים, מכל מקום נראה לענ"ד לאמר

בראשית

והנה כתבו התוס' (פנהרין לו: ד"ה מכנף) וז"ל: כתוב בתשובת הגאונים שאין בני ישראל אומרים קדושה אלא בשבת, דכתיב גבי חיות שש כנפים לאחד (ישעיה ו, ב), וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשמגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבונו של עולם אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה, שנאמר (שם כד, טז) מכנף הארץ זמירות שמענו.

והנה זה שייך בכל ימות השנה, משא"כ בשבת בראשית או עדיין היה כנף אחד לחיות, שהרי המלאכים נבראו רק ביום שני כנ"ל, והתחילו לומר שירה ביום שני, ואם כן נשאר להם כנף שיש לומר שירה ביום השבת.

שדברי יותר נכונים מדבריהם, וידוע דכל זמן שלא היה שום נברא בעולם אין אנו יכולים לכנות לקב"ה בשם מלך, דאין מלך בלא עם וקודם שנברא העולם היה ד' אחד ושמו אחד, ואח"כ כשעלה ברצונו הפשוט לברוא הנבראים אז יכולים לכנותו בשם מלך העולם, ואלו הן כוונות מסדרי התפלות אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, היה מלך בכח ולא בפועל, כיון שלא היה שום נברא בעולם, ולעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא בהחלט, ועיין בזה בפ"י הסידור.

ובזה נבוא לביאור הגמרא הנ"ל בטוב טעם ודעת, דוודאי המקשה לא רצה להקשות אזכרונות ושופרות כנגד מי, דהיה יודע כמה תירוצים כנגד עשרת הדברות, ומספר עשרה הוא מספר מכוון בכמה דברים ואב לכולם כנגד עשר ספירות, אך התייחד זכרונות ושופרות דמשכחת בהו עשרה פסוקים לכך אמרינן עשר ולא תשע, אבל אמלכיות פריך שפיר כיון דלא משכחינן אלא ג' פסוקים בתורה ואנן ארבעה בעינן, ומוכרחין לומר פסוק שמע ישראל במקום מלכיות.

ואהא מקשה שפיר הני עשרה מלכיות כנגד מי, כיון דלא משכחינן אלא תשע לימרו תשע ולא עשר, ומתרץ ר"י דהעמידו כך במכוון כנגד עשרה מאמרות וכו' ואהא מקשה הי ניהו ויאמר דבראשית תשעה הוי, אלא בראשית נמי מאמר הוא, א"כ קשה למה לא נאמר ויאמר בפירוש כמו באינך ט', אלא מוכרחים אנו לומר כדמתרצינן לעיל דבט' מאמרים בכל אחד נברא מלאך ובמאמר ראשון לא ברא שום מלאך לכך כנגד מאמר ראשון אומרים פסוק שמע ישראל ה' אלהינו ד' אחד, שהוא היה יחיד ומיוחד ולא ברא עדיין מלאך, וט' פסוקים מלכיות אומרים כנגד ט' מאמרות אחרונים שבכל אחד מהם נברא מלאך, ואז אנו יכולים לקרותו בשם מלך והוא מלך מלכי המלכים, וא"כ במכוון תקנו כך הני יו"ד מלכיות דייקא, וזה כפתור ופרח לענ"ד עכ"ל, ע"ש שהאריך עוד הרבה בזה.

דביר קדשו

בראשית

וזה יש להעמים בכוננת המדרש, הכל יודוך והכל ישבחוך
בשבת בראשית, שאפילו חיות הקודש שיש להם רק שש כנפים
גם יכלו לומר שירה בשבת בראשית, הואיל ונבראו רק ביום שני,
ובכנף השישי אמרו שירה ביום השבת, שהוא יום השישי לבריאתם,
אבל בשאר שבתות אין אומרים המלאכים שירה רק בני ישראל.

דביר קדשו

י. פירוש זה מובא גם בספר 'אמרי בנימין' (להגאון רבי בנימין ז"ל מגיד מירושם
דק"ק בראד ובארדיטשוב, טארנאפאל תקע"ד). ובהגדה של פסח 'שלחן הטהור'
(לעמבערג תרס"ח, עמוד ו) הביא כן בשם כ"ק מרן מהר"ש זי"ע שאמר כן בשם
הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, וז"ל: שמעתי מעשה שסיפר הצדיק ר' שלום רוקח
ז"ל האב"ד דבעלז, שפעם אחד אמר הצדיק ר' יעקב יצחק ז"ל החוזה מלובלין
להחסידים המסתופפים בצל קדשו "מי שאינו מכיר את צדיק הדור עתיד ליתן
את הדין", שאלו אותו מי הוא צדיק הדור, אמר להם הוא המגיד מקאזניץ,
ונסעו החסידים לקאזניץ לחזות בנועם פני הצדיק מקאזניץ ביום חול. ויהי
כאשר באו האנשים בצל קורתו של המגיד ז"ל שאל אותם מה היום מיומיים
מדוע באתם אלי, והשיבו כי כן פקד עלינו אדמו"ר שליט"א מלובלין כי אמר
מי שאינו מכיר וגו' ע"כ באנו לקבל פני קדשו, ויאמר להם המגיד ז"ל את
צדיק הדור אין מכירין אלא בשבת, כשמעם הדבורים יצאו מפי הצדיק נמנו
וגמרו להתעכב שמה עד יעבור שבת.

ויהי ביום השבת ויאמר המגיד בעת האוכל רבש"ע אם אני צדיק הדור שלח
בפי ד"ת השייכים לצדיק הדור, וישם ה' דיבור בפי הצדיק, ויען ויאמר יש
מדרש הכל יודוך והכל ישבחוך זו שבת בראשית והוא פלאי. אכן כן הדבר
דעי' תוס' סנהדרין דף ל"ז בסוף: דאצל המלאכים כתיב שש כנפים שש כנפים
לאחד וגו', וכתיב בתשובת הגאונים שבכל יום אומרים המלאכים שירה להקב"ה
בכנף אחד, וכאשר בא יום השבת אמרו אין לנו עוד כנף, אמר להם הקב"ה
עוד יש לי כנף אחד בארץ והם עושים עצמם טפלים לישראל, שנאמר מכנף
הארץ זמירות שמענו. ובזה הכל מודים שהמלאכים נבראו בשני, נמצא בשבת
בראשית היה להם עוד כנף הששי להודות לה', לפיכך לא היו צריכים להיות
טפלים לישראל, וזה הכל יודוך והכל ישבחוך זה שבת בראשית, שכל אחד
בעצמו שיבח לה', ולא הוצרכו להיות טפלים אחד לאחד וכולם היו שוים בזה.

וכן שמעתי מידידי החסיד מו"ה יוסף רויזנפעלד נ"י שו"ב בעיר גליניאנא
שאמר בשם אביו החסיד מו"ץ דיאריטשוב ר' חיים משה ז"ל גיסו של הרבי ר'
שלום האב"ד דקאמינקא ז"ל, שפעם אחד היה עם גיסו הרב ה"ג ר' שלום
רויזנפעלד הנ"ל אצל הרה"ג בעל ישועות יעקב אחר שבת בראשית, ובא איש

בראשית

ה

דביר קדשו

בראשית

ט

אחד ואמר בדרך הלצה אספר לכם חדשות מה שראיתי בשבת בראשית הייתי בין חסידים של הצדיק ר' רפאל ז"ל מבערשיט וכל יום השבת זמרו שבת בראשית אלע אין איינים - שבת בראשית כולנו כאחד ביחד, והיה לפלא בעיני הגאון בעל ישועות יעקב מה זאת לבלות כל יום השבת בדבורים שלא נשמעו מעולם, עכ"פ אם אינם לומדי תורה יאמרו שירות ותשבחות, ויאמר הרב מקאמינקא הלא הוא תוס' מפורש בסנהדרין ל"ז.

בענין זה סיפר עוד הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערט זצ"ל שבכל שבת בראשית היה חותנו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע אומר דבר תורה מסויים, פעם אחת היה אצלו בשבת בראשית בעת ששמחת תורה יצא ביום שישי, ושבת בראשית היתה מחוברת ליו"ט, בעריכת השולחן הטהור אמר מרן שלמרות שבדרך כלל הוא אומר תורה על פרשת השבוע, מכל מקום כיון שבשבוע זה עדיין לא הספיק ללמוד את פרשת השבוע חומש עם רש"י, לכן יגיד דבר תורה על שבת בראשית, באותו מעמד ביאר מרן את הילקוט ראובני כנ"ל.

לאחר ששמע ה"מקור ברוך" את דבר התורה הזה, עיין בארון הספרים של חותנו, ומצא באחד הספרים עובדא מהחזוה מלובלין זצ"ל שאמר פעם לתלמידיו, שכל מי שעדיין לא ראה את פניו של צדיק הדור, לא יזכה לראות את פני מלך המשיח. שאלו התלמידים מי הוא צדיק הדור, והשיב להם החזוה: המגיד הק' רבי ישראל מקאזניץ זצ"ל, קמו שני תלמידים אחד מהם הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל בעל בני יששכר, ונסעו לקאזניץ לראות את פני צדיק הדור, כשהגיעו לקאזניץ שכב המגיד הק' במיטת חוליו והיה קרוב לגסיסה, טיפס הבני יששכר על כסא כדי להביט בפני קדשו, וכיון שהבחין בו המגיד, הפטיר המגיד לעברו: "בראיה בעלמא קני..."

במהלך השבוע הבא פרשת נח, נכנס שוב המקור ברוך לחדר הספרים של מרן, הוציא מתוך הארון הגדה 'שולחן הטהור', ושם מצא כתוב את הסיפור הזה עם המגיד מקאזניץ והבני יששכר, בתוספת דברים, שהמגיד הק' נתן להם שלום, ושאל אותם לפשר הגיעם אליו, והם סיפרו לו את מה שאמר רבם הק' החזוה מלובלין שהוא צדיק הדור, ולכן באו לשחר את פניו, אמר להם אם רוצים להכיר את צדיק הדור יש להשאר על שב"ק, ופתח ואמר דברי תורה אלו על המדרש הזה, ע"כ המובא בהגדה שם. כראות המקור ברוך את מה שנכתב בהגדה, עשה קנייטש בהגדה לסמן את המקום שנכתב שם עובדא זו, והניחו על השולחן בחדרו של מרן מהרי"ד זי"ע. כעבור כמה שעות נכנס מרן לחדרו, והיה מלא שמחה באומרו: "הו, ב"ה עברו עלינו הימים טובים לחיים ולשלום", אך תיכף בראותו את ההגדה מונחת על השולחן באמצע החורף ובתוכה קנייטש תמה מאד, כשהביט בתוך ההגדה במקום המסומן, נחרד עד למאוד בראותו שנכתב שדברי תורה כאלו שייכים לצדיק הדור, והכניס את הספר לארון, משם יצא מרן ושאל מי נגע בספר הזה ועשה את הקנייטש בתוכו, אח"כ אמר לו חתנו הרה"ק רבי פיניעל'ע מאוסטילא זצ"ל שזה היה גיסו רבי

דביר קדשו

בראשית

בראשית ברא אלקים וגו' (א, א).

בבעלזא היה המנהג לשלב את דברי התורה שנאמרו בשבת בראשית, לדברי התורה שנאמרו בימים הקדושים.

כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל אמר בטעמא דמילתא, כי הנה ראש השנה ויום הקדוש נקראים 'ימים נוראים'^י, והרי הם הכנה ליראת שמים למשך כל השנה כולה^י, ולעומתם ימי חג הסוכות נקראים 'ימי שמחה ואהבה'^י, ועל ידם אפשר לעשות הכנה לאהבת ה' על כל השנה, ושבת בראשית הוא הצינור המקשר את הימים הקדושים עם הימים הבאים אחריהם, לכן גם דברי התורה נסובים על עניני הימים הקדושים^י.

ברוכ'ל, והמקור ברוך היה מתאר איזו אימה נפלה עליו באותה שעה, שמרן גילה שידי עוללו זאת...

יא. כן כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חנוכה, ה"ו): ראש השנה ויום הכיפורים אין בהם הלל, לפי שהם ימי תשובה ויראה ופחד. וכן כתב עוד בפ"י המשניות (ר"ה, סוף פ"ד): לא היו קורין הלל לא בר"ה ולא ביוכ"פ, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מה', ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו. וראה ב'מגן אברהם' (סימן פח, ס"ק ג) שהביא בשם ה'מעגלי צדק' (חלק ב, סוף סליחות ליום א) שמיום א' דסליחות נקראים ימים אלו ימים נוראים.

יב. ראה כעין זה ב'פלא יועץ' (ראש השנה): מה עשה הקב"ה שרצה לזכות את ישראל עם סגולה, נתן להם מועדי ה' מקראי קדש, אשר בהם משפיע עליהם הקב"ה שפע קדושה ומאיר אורו, בראש השנה וימים נוראים מאיר אור הפחד והיראה, וזהו הטעם שאין לך אדם מישראל שלא יהא מרגיש יראה ופחד, כל אחד לפי בחינתו ולפי הכנתו שעשה מקודם ולפי פתיחת עיניו, יש ירא יראת הרוממות ויש ירא יראה מועטת, יש ירא יראה גדולה, ויש יותר ויותר גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם, ולפי השפע והארה שמקבל בר"ה כל נמשך עליו ונשאר הרושם לכל השנה וכו', מכל מקום מאחר ששערי יראה פתוחים, בהתעורר אדם עצמו ימצא עזר כנגדו, ומצא כדי גאולתו וחיתה נפשו לכל השנה כולה, וכו'.

יג. כדאיתא מהאריז"ל (שער הכונות, הקדמת דרושי חג הסוכות): אח"כ בסוכות אז הוא רחימו [אהבה], סוד חיבוק של הימין וימינו תחבקני' (שיר השירים ב, ו).

יד. ידוע שכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע אמר, דשבת בראשית שייך עוד להימים הקדושים והנה שאחר שעברו עלינו הימים הקדושים והנוראים האלו, והיו לפנינו הרבה מצוות במחשבה ובדבור ובמעשה, מ"ע דאורייתא ודרבנן, וכשאדם נותן אל לבו שהיה באפשרותו לקיים אותן המצוות ביתר קדושה וטהרה וביותר השתוקקות וגעגועין, מורא יעלה על ראשו שח"ו א"א עוד לתקן אחר שכבר

דביר קדשו

בראשית

יא

פעם אחת כאשר קישר כ"ק זקיני ז"ל את דברי רש"י שבתחלת הפרשה, עם עניני הימים הקדושים, אמר: "כשהייתי ילד ב"חדר" היה המלמד רגיל לשאול לפני הילדים "דברי חידות". פעם אחת שאלתי גם אני חידה, היכן מופיע בתורה שלושה פסוקים הסמוכים זה לזה, ושלתם בני אותו מספר אותיות. ועוד, איזה דבר אנו אומרים שבעה פעמים בשנה.

ועניתי כך, הפסוקים הם בפרשת בשלח, האחד הוא ויסע מלאך וגו', השני ויבוא מלאך וגו', והשלישי ויט משה את ידו וגו', ושלת הפסוקים אלו הם בני שבעים ושתים אותיות כל אחד ט". והדבר שאנו אומרים שבעה פעמים בשנה, הוא "אני והו הושיעה נא", הנאמר לאחר ההושענות בשבעת ימי חג הסוכות".

והוסיף כ"ק זקיני ז"ל שכשגדל נתקשה בזה כדלהלן:

במשנה בסוכה (מה.) נחלקו תנא קמא ור' יהודה מה אמרו אחרי הקפת המזבת, דתנא קמא סובר שהיו אומרים אנא ה' הושיעה נא, ואילו ר' יהודה סובר שהיו אומרים אני והו הושיעה נא, והנה אנן קיי"ל בכל מקום כתנא קמא (עי' רמב"ם הל' לולב פ"ז הל' כג), ואם כן יש להבין למה אנו נוהגים בזה כר' יהודה ולא כת"ק.

וכבר עמד בזה ה'ברכי יעקב' (או"ח סי' תר"ם סק"ג) וכתב לתרין על פי מה שפירש"י (סוכה שם, ד"ה אני והו) ש'אני והו' הוא בגימטריא אנא ה', ועוד שהוא משבעים ושתים שמות הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח, ויסע וגו' ויבא בין מחנה ויט משה את ידו, ושלתן בני שבעים ושתים אותיות ומהן שם המפורש, אות ראשונה של פסוק ראשון ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון וכו', עיי"ש.

והקשו התוס' (ד"ה אני והו) דעדיין צריך טעם למה נשתנו שני שמות הללו דאמרינן להו טפי מאחריני. ותירצו משום דשני

עברו הימים הק' הנ"ל, אך לא יאמר כן ואל יתיימש מלשוב, כי כעת הוא השבת הראשונה משנה זו והוא שייך עוד להימים הקדושים, ע"כ יש בכח בשבת זה לתקן הכל על נכון, עכתד"ק.

פו. כמבואר ברש"י (סוכה מה. ד"ה אני והו) כדלהלן.

דביר קדשו

בראשית

יב

שמות אלו רומזים על הא דכתיב ביחזקאל (א, א) ו'אני' בתוך הגולה, ועל הנאמר בירמיה (מ, א) 'והוא' אסור באזיקים, כביכול הוא בעצמו, והיינו הושענא שיושיע לעצמו, עכ"ד התוס'.

ועל כרחק צריכין אנו לומר ששלשה פירושים אלו משלימים זה את זה, שהרי לכל פירוש בפני עצמו עדיין צריך ביאור מה בא ר' יהודה להוסיף בשינוי הלשון "אני והו'", שאם הוא רק בגימטריא אנא השם, הרי עדיף מפי לומר כן בהדיא ולא רק ברמזיה, אלא ודאי שבנוסף על כך שהוא בגימטריא 'אנא השם' יש בו ענין נוסף מחמת שהוא מרמז על השם המפורש, אבל לפי זה היה צריך לומר קודם 'והו' ואחר כך 'אני' לפי סדר השמות. וגם לפי הטעם של התוס' שהוא מרמז על הקב"ה כביכול בעצמו, גם היה צריך לומר בפירוש 'מי שעמנו בצרה' ולא רק בדרך רמז 'אני והו', נמצא שכל טעם בפני עצמו הוא תמוה, ועל כרחק שכל השלשה טעמים אמת, ומשלימים זה את זה, ופשוט.

ולפי זה יתיישב למה אנו נוהגין בר' יהודה ולא כת"ק, כי לדברי התוס' מבואר טעם הדבר למה מזכירים דווקא שמות אלו מאחר שהם מרמזים על הקב"ה בעצמו. וכונת התפילה היא מאחר שחרכ בית מקדשנו ונתקיים הכתוב (יחזקאל א, א) ו'אני בתוך הגולה', וכתיב (ירמיה מ, א) 'והוא אסור באזיקים', וכמו שנאמר (תהלים צא, טו) עמו אנכי בצרה, לכן אנו מבקשים שיושיענו הקב"ה ויגאלנו מן הגלות, וכביכול יושיע את עצמו גם כן, ואז יתקיים ממילא 'ומלאה הארץ דעה את ה'', ויתוקן עולם במלכות שד'.¹ ודבר זה שייך רק בזמן שאין בית המקדש קיים כשבני ישראל נמצאים בגלות.

ומעתה יש לומר שכל מה שאמרו ת"ק שצריך לומר 'אנא ה' הושיעה נא' הוא רק בזמן שבית המקדש קיים שאינו נוהג צרת הגלות, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים גם ת"ק מודה שיש לומר 'אני והו' מאחר שנרמז בשמות אלו שאנו מבקשים שנוכה בקרוב לתכלית המקווה ולגאולה השלימה, עכ"ד הבכורי יעקב².

פז. וז"ל הביכורי יעקב: ולכאורה תמוה שנוהגים כר"י ולא כת"ק דהלכתא כוותיה וכמו שפסק גם הרמב"ם (הל' לולב פ"ז הכ"ג), ולא ראיתי מהפוסקים שהרגיש בזה. ולענ"ד י"ל ע"פ מה שכתבתי בחידושי להשוות המחלוקת שבין

דביר קדשו

בראשית

י

לפי זה אפשר לבאר את דברי רש"י בפרשתנו, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה מעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אמות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. ותמוה, שהרי מצות מילה וגיד הנשה נאמרו קודם מצות קידוש החודש, ומדוע כתב רש"י שקידוש החודש היא מצוה ראשונה שנצטוו בה?"

ואפשר שאין כוונת רש"י לומר שקידוש החודש היא מצוה ראשונה שנצטוו בה לפי סדר הציוויים שבתורה, רק הכוונה היא שפרשת החודש שבה מוזכר ענין יציאת מצרים, היא מצוה הראשונה והקודמת במעלה מעל הכל, לפי שאו נתהוו כלל ישראל לעם ד', ועל ידה זכו אחר כך למתן תורה, וכיון שבשביל התורה נברא העולם, אם כן היה מן הראוי להתחיל בפרשת החודש תחילה.

ועל זה תירץ רש"י 'משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים וכו' נטלה מהם ונתנה לנו וכו'. שאם אולי בתר חשיבות הענין הרי שמעשה בראשית חשוב עוד יותר וקודם

רש"י ותוס' שם, שרש"י כתב דהטעם דאני והו הוא מפני שהם ב' שמות, והתוס' והריטב"א הביאו מהירושלמי שהטעם דמי שאני והוא בצרה, ועוד כתב רש"י דהטעם דאני והו בגימטריא אנא ה', וכתבתי דכל הטעמים ע"כ אמת ביחד, דלפעם האחרון בלבד הל"ל בפ"י אנא ה' כת"ק ולא בגימטריא, ולפעם דהתוס' הל"ל מי שעמנו בצרה ולא בדרך רמז, ולפעם דרש"י הל"ל והו אני, דוהו הוא שם הראשון, ואני שם ל"ז של ע"ב שמות כמבואר שם, אע"כ להשוות כל הטעמים אמרו לשון זה, והשתא י"ל דמסדרי סדור לשון הושענא ס"ל לסברא דגם ת"ק לא פליג, אלא כיון דעיקר לשון אני והו ע"כ הוא משום עמו אנכי בצרה, אין לזה שייכות בזמן שביהמ"ק קיים דלמה לנו להזכיר אז צרת הגלות, אבל בזמן הזה אפשר דגם ת"ק היה מודה דיש לזה שייכות יותר, ובפרט דאנא ה' וגם ב' שמות נכללו בו.

יז. ע' דעת זקנים' לבעלי התוס'; פ"י הרא"ש; החזקוני; וע"ע במפרשי רש"י (מזרחי, שפתי חכמים וש"א).

דביר קדשו

לו, כי היות שעל ידי בני ישראל יתוקן כל העולם במלכות שד"י, ויתגלה כבוד ד' בכל הבריאה על ידי הגאולה העתידה, לכן הוא חשוב ונעלה עוד יותר מיציאת מצרים, כי זהו כללות התכלית המקווה, וכמו שאמר ירמיה הנביא (טו, יד) לא יאמרו עוד חי ד' שהעלה אתכם מארץ מצרים, כי אם חי ד' שהעלה אתכם מכל הארצות, ומרמז לזמן שעתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות (ספרי דברים, פיסקא א) ויתוקן כל העולם.

בזיעת אפיך תאכל לחם וגו' (ג, יט)

פעם אחת בשבת בראשית האריך כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל בהכנה קודם עריכת השולחן. עד שנענה הגבאי הרה"ח ר' אהרן יהושע לאנדא ז"ל שהשעה כבר מאוחרת וקהל גדול נדחק בהיכל וממתין לעריכת השולחן, האם לא די בכל ההכנות שהיו בימים הנוראים וחג הסוכות. אמר לו כ"ק זקיני ז"ל: "הסכת ושמע, הנך יודע שכשהיינו בשעת מלחמת העולם בראצפערט, למדתי עם בניי שיעור בגמרא י"ח".

בראשית

יה. בכתבי הגה"צ מבילגורייא זצ"ל מובא שהרה"ק ר' פיניעל'ע מאוסטילא זצ"ל הי"ד היה מתפעל ומפליא תמיד, איך שחותנו כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע היה משפיל את עצמו ללמוד עם בניו, ולהסביר לילדיו הקטנים לפי דרגת הבנתם.

וידועים דברי כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע (בילגורייא חיבור, ס"ג פרשת בא, תש"ה; יחי ראובן, ח"ב, דף ח ע"א, אות יב) על גודל החיוב ללמוד תורה עם הבנים, כי לכן נמנה מצות לימוד התורה של האב בעצמו ולימוד התורה של האב עם הבנים - ולמדתם אותם את בניכם - למצוה אחת (עי' סה"מ להרמב"ם עשה י"א; יראים רכ"ה; חינוך מצוה תי"ט) מונים, לפי שלימוד התורה של האב אינה נשלמת רק ע"י שלומד תורה עם בניו, ואז הוא משלים גם את עצמו.

וסיפר רה"י הרה"גה"ח רבי שלום בראנדער זצ"ל, שפעם כשהיה שמחת יואך נאכט' אצל ה'הויף', הגיע הבאהעלפער עם הילדים על מנת לקרוא קרי"ש, והביאו לעקעכלעך לחלק לילדי החמד, ולפי שאותו מלמד היה עני ואביון, לכן חתך בתחילה חתיכה קטנה מכל לעקעכל, הכניסו לכיסו, ורק אז נתנו לילד, כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע הביט עליו משך כל הזמן אבל לא אמר לו כלום. אחר כך בלילה אמר לו מרן: "תדע, שכשהייתי אברך אחר נישואי, לא היה לי די מעות בעבורה, כי את כל המעות היתה מפזרת לצדקה, אז נכנסתי לכ"ק אבי ז"ל לבקש ממנו עוד

ואז קרא כ"ק זקיני ז"ל לאחד מבניו וביקש ממנו לחזור לפניו, מה שאמר אז בראצפערט על הפסוק בזיעת אפיק תאכל לחם וגו', פתח הבן ואמר:

שאלנו אז את אדוני אבי על מאמר הגמרא (פסחים ק"ה.) א"ר יהושע בן לוי בשעה שאמר הקב"ה לאדם וקוץ ודרדר תצמיח לך, ולגו עיניו דמעות, אמר לפניו, רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו בועת אפך תאכל לחם, נתקררה דעתו. וקשה, הנה כל עיקר כוונתו של אדם הראשון הייתה שלא יאכל אותו מאכל שאוכל החמור, ואם כן מה נחמה יש בזה שבועת אפיו יאכל לחם, הרי סוף סוף גם הלחם הוא מגידולי קרקע, וראוי גם הוא למאכל החמור.

ואמר לנו אדוני אבי שנעיין במהרש"א. ואכן מצאנו בחדושי אגדות למהרש"א שביאר, שאדם הראשון היה סבור שכיון שמאכלו שוה כחמור אזי גם דעתו יהיה שוה לדעת החמור, כי מזונות החמור יולידו טבע החמור, ועל כך ולגו עיניו דמעות, ולא נתקררה דעתו עד שאמר לו הקב"ה שיאכל לחם, כי טעם הדגן מביא לאדם דעת, כדאמרי' בגמרא (סוכה מב:) בענין קטן האוכל דגן כדי אכילת פרס, שאמרו על זה יוסיף דעת יוסיף וגו', עכ"ל.

ושאלנו אז שאין אנו מבינים האיך מזונות החמור מולידים טבע החמור, והאיך הלחם מביא דעת לאדם, והשיב לנו א"א, כי הנה העשב גדל מעצמו בלי עבודת האדם, לא כן הלחם שאינו נוצר אלא לאחר חרישה, זריעה, קצירה ודישה, וכך עד שנעשה לחם. והנה כל פעולה ופעולה שהאדם עושה עד שנגמר הלחם, נעשית על ידי איברי הגוף, ואז אפשר לו לאדם להתבונן בנדלות הבורא ית', ויחד עם זאת להתפלל על כל פעולה

מעוֹת, התחיל אבי לגעור עלי ואמר לי 'למה אתה משעיין את עצמך על כתפי, הרי אתה ב"ה אברך ת"ח ותוכל להיות מלמד'. סיים מרן מהרי"ד זי"ע ואמר: "עתה אני ב"ה מלמד בכל המובנים, על ידי מה שאני לומד עם בניי ונכדיי, ואם כן מוטל עלי לחלק לעקיף להילדים, כדרך המלמדים". אז צווה להביא לפניו קערה עם לעקעכלעך, וקודם שהתחיל לחלק התבטא: "אבל אני יודע איך מחלקים..." ובצע חתיכה מכל לעקעכיל והכניסו לכיסו כמעשהו של המלמד הנ"ל. אז הבינו החסידים פשר מנהגו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע ללמוד עם בניו, שביקש לקיים את דברי אביו שצווה אותו להיות מלמד, והיו דיבורים אלו יקרים בעיניו ומצפה לקיימם.

דביר קדשו

בראשית

דביר קדשו

בראשית

טז

ופעולה שתצליח, דבר שאינו מצוי בעשב השדה שגדל מעצמו בלי שום פעולה.

ולכן זלגו עיניו של אדם הראשון דמעות, ובמדרש איתא שאף נודעו איבריו כשנאמר לו שיאכל עשב השדה, כי בכה על כך שלא יהיה לו עת מיוחד בו יוכל להתבונן בגדלות ה' ובנפלאותיו, כיון שיאכל עשב השדה שאינו מעון עבודת אדם, ולא נתקררה דעתו עד שהקב"ה אמר לו בזיעת אפיק תאכל לחם, ויצטרך לעמול בגופו על הכנת הלחם, ואז יוכל להתבונן בגדלות ה' בכל פעולות גופו, וזהו הדעת שהלחם מביא לאדם, היינו שהוא מבין בדעתו כי לגדלות ה' אין חקר.

והנה כל הפעולות הללו של הכנת הלחם, אינן אלא הכנה לקיום המצוה של "וחי בהם", שהרי הלחם הוא דבר שהחיים תלויים בו, ומכאן אנו למדים כמה גדול כח ההכנה למצוה, ולא עוד, אלא שבזה האדם גדול מן המלאך, שהרי אצל מלאך לא שייך כלל הכנה, וכל זה יכול האדם להשיג רק בחיי חיותו.

ובזה יבואר הכתוב "כל ימי חיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה", ולכאורה הוא מיותר, מאחר שכבר כתוב קודם לכן "בעצבון תאכלנה כל ימי חיך", ומדוע כפל הכתוב דבר זה שנית, אלא שהכתוב רומז בזה שכל מה שאפשר לו לאדם לעמול בהכנת הלחם שהוא הכנה למצוה, זהו דווקא עד שובו אל האדמה, כל זמן שיש בקרבו נשמת חיים, כי רק בחיי חיותו יוכל לזכות למעלת ההכנה.

אז פנה כ"ק זקיני ז"ל אל ר' אהרן יהושע ואמר: "הנה שמעת ענין מעלת ההכנה למצוה, ואתה רצית לגזול זכות זו ממני".

וילד את חנוך ויהי בונה עיר ויקרא שם העיר כשם
בנו חנוך (ד, יז)

מעשה בחסיד אחד שנולד לו בן לאחר הרבה שנים של ערירות רח"ל, אביו הקפיד מאד על חינוכו הטוב, ואכן עלתה בידו. לאחר

שנים שוב נולד לו בן, אבל כבר לא השקיע בו כמו אצל הראשון, ועל כן הבן השני לא הגיע למדרגת אחיו, לא במידותיו ולא בחכמתו, ולא עוד, אלא כל כמה שגדל בשנים היסב עגמת נפש לאביו.

בא האב לפני כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל והשיח לפניו את מר לבו: "שני בניי גדלו בבית אחד, אצל אותם אב ואם, האחד הוא ב"ה כלי מפואר, ואילו השני גורם לנו צרות צרורות, ובפרט תגדל התמיהה, כי השני קראנו לו שלוי, על שם כ"ק מרן מהר"ש זי"ע"י, ודווקא הוא אין מקבל עליו עולה של תורה".

פתח כ"ק זקיני ז"ל ואמר:

כתיב וילד את חנוך. הנה לא מבואר בפסוק מדוע נקרא שמו חנוך ועל שום מה, ובשלמא אצל קין אכן מבואר בפסוק מדוע נקרא קין כדכתיב "כי קניתי איש את ה'", אבל כאן לא ידענו למה נתן שם זה.

ונראה שטעם קריאת שם חנוך הוא, מחמת שלאחר שהרג קין את הבל, התעוררו רגשי חרטה בלבו והרהוריו הציקו לו איך עשה דבר כזה, אז נוכח לדעת כי השם 'קין' שכינוהו לא השפיע מאום על חינוכו ועל מידותיו, ואף על פי שנקרא על שם "קניתי איש את ה'", עם כל זה יצא מתחת ידו מעשה נורא כזה, ומכך הבין שאם ברצונו שבנו שנולד לו לא יעשה

בראשית

יט. ראה ספר 'בקודש פנימה' (חלק א, עמוד שיב): "נהגו החסידים לקרוא שם לבניהם, על שם רבותינו הק' מבעלזא שהיו מקושרים אליהם, בהסכמת מרן [מהר"א] ז"ל, שהתנה את הסכמתו בתנאי שלא יוסיפו שם נוסף".

אולם לעומת זאת הקפידו שלא לקרוא ע"ש כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, רק אם נולד בסמיכות ליומא דהילולא ביום כ"ז אלול, וכן אמר כ"ק מרן מהר"א זי"ע לבנו חורגו כ"ק האדמו"ר מבערגסאז זצ"ל כשנולד לו בנו בכורו, שאז אמר כ"ק מרן זי"ע בהאי לישנא: "וואלט עך געגעבן דעם נאמען נאך דעם עלטער זיידען זכרונו לברכה, נאר מ'האט מקפיד געווען מ'זאל נישט געבן דעם נאמען, נאר ווען עס פאלט אין די טעג פון די יארצייט". מהאי טעמא לא נתן כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע לבניו הגדולים את השם 'שלום' רק לבן זקוניו הרה"ק רבי שלום מאפמא זצ"ל הי"ד, מאחר שנולד ביום היארצייט של כ"ק מרן מהר"ש זי"ע.

עוד מעשים כאלה אשר לא יעשו, אזי מוטל עליו לחנכו למידות טובות, ולא להסתפק רק בקריאת שם, לכן קרא שמו חנוך, להורות שצריך להשקיע גם בחינוך בנו.

ועוד הבין קין, שאם בנו יהיה היחיד שיתחנך לטוב, ולא יהיו עוד אחרים כמוהו, אזי לא יהיה לזה שום קיום, ועל כן

דביר קדשו

ב. סיפר הרה"ח ר' יוסף קנאבליך ז"ל שהיה עד נוכח כשאל כ"ק מרן מהר"א זי"ע נכנס יהודי ושטח לפניו צרתו על אודות בנו שעד עכשיו היה בין המצטיינים בלימוד ובכל הענינים, ואילו בזמן האחרון פניו אינו כתמול שלשום, ורבו מתאונן שאינו יודע מה קרה לו רח"ל, באמרו שהבן פשוט איבד את הבנתו ואינו מסוגל לקלוט שום דבר מהלימודים, ממש נתהפך ונתחלף לו ראשו, נאנח מרן זי"ע ואמר: "תבדוק מי הם חבריו". האב נדהם למשמע הדברים, כי ידע נאמנה שבכיתה של בנו ישנם אך ורק תלמידים מצויינים מבתיים טובים, אולם בצר לו פנה והלך לו, והתחיל לברר אצל הר"מ מי הם החברים של בנו, והר"מ ענה לו ופירט שמותיהם, והוסיף לומר לו עוד שכולם מבתיים טובים ובחורים נפלאים המה. וכשדמעות בעיניו אומר לו הר"מ שוב: "מה אומר לך, נשגב הדבר מבינתי, הרי בנך היה בחור נפלא נחמד, בחור מצטיין ובעל כשרונות נפלאים, ובפתע פתאום אין עם מי לדבר, הוא לא מסוגל לקלוט קטע גמרא קל ביותר, הוא לא אותו בן שהיה לך".

בצר לו פנה האב שוב ונכנס אל הקודש פנימה, ופרץ בבכי מר: "רבי ביררתי, ורבו אומר שיש לו חברים טובים מבתיים טובים". אבל מרן זי"ע ענה שוב: "אנא תברר ותבדוק מי הם החברים שלו". האב הבין שצריך לברר יותר טוב, והתחיל לעקוב אחרי בנו לראות עם מי הוא מסתובב, ואחרי כמה ימים עלה בידו לדעת על חבר מסויים שהוא הוא זה ההולך עם בנו יומם ולילה. הלך להר"מ והתעניין על בחור זה, והר"מ ענה לו דברים טובים מאד אודות בחור זה, אבל לב יודע מרת נפשו, והתחיל האב בעצמו לעלות על עקבותיו של אותו בחור, עד שנתברר לו שאמנם בחור זה מבחין נראה טוב אבל בתוכו הוא רקוב רח"ל.

כמובן שציווה תיכף על בנו ליפרד מחבר זה, ונכנס שוב לקו"פ לספר על כך למרן זי"ע שאכן זוהי הסיבה, אמר לו כ"ק מרן זי"ע: בתפילת השחר אנו מבקשים והרחיקנו מאדם רע מיער רע מחבר רע, ואח"כ ב'יהי רצון' אחרי ברכת 'הגומל חסדים טובים' כופלים שוב ומבקשים, שתצילנו היום ובכל יום וכו' ומחבר רע, ולכאורה מדוע כופלים פעם שני' לבקש להינצל מחבר רע? אלא ללמדנו שכדי להינצל מחבר רע לא די בתפלה אחת אלא שצריכים להתחנן ולהפציר שוב ושוב, וע"י תפלה בס"ד זוכים להינצל (בוצינא קדישא, עמוד רכג).

וכן סיפר הגה"צ ר' פייוויש שנעבאלג זצ"ל, שהיה פעם אחת אצל כ"ק מרן מהר"א זי"ע, והגביה מרן את עיניו והסתכל עליו, ודיבר אליו זמן ארוך כעשרים מינוט. אחר כך קרא אותו שיתקרב אליו, ונתן לו את ידו הקדושה ואמר לו בזה"ל: "אזוי

בראשית

יה

בנה עיר כדי שתהיה לו סביבה טובה ומתוקנת, אלא שאת כל העיר כבר לא היה קין יכול לחנך, כי כבר היה הדבר ממנו, על כן שוב הסתפק רק בקריאת שם, ואכן לא הספיק הדבר הזה, שהרי לא מצינו בדור המבול על העיר הזאת, שתעמוד לה זכותה, כי לא היתה לה כל זכות, כיון שצדיקים לא היו בה, מכאן אנו למדים שלא קריאת השם אלא החינוך הוא העיקר כ"א.

דביר קדשו



זאגט מען מיר, אזוי זאגט מען מיר (כי לא רצה לדבר רע על בני ישראל ח"ו) אז דא דארף מען אויך אכטונג געבן מיט וועמען מען חבר'ט זיך (שיח זקנים, חלק ג, עמוד רלז).

ובאחד השנים דיבר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א במעמד 'קביעות שיעור' בענין זה: "שמעתי מהרה"ח המפו' ר' משה בטלן ז"ל שאמר, שכידוע איתא שכמו שיש תרי"ג מצות, רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, כמו"כ יש בגוף רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכל אבר מכוון נגד מצוה אחת, ואמר שהריאה מכיוון נגד אמונה, וממילא כמו שאצל אדם שחולה חלילה על הריאה צריך להיזהר שלא לדבר עמו כדי שלא להידבק ממנו, כמו כן אדם שלקוי באמונה ויראת שמים אסור להתחבר עמו ולהיות בשייכות עמו "כדי מען זאל זעך נישט אנשטעקן", וממילא יש חוב על כל אדם שימצא בכזה מקום שיש שם בחורים כאלו יראי ד'.

הן ידוע שכ"ק זקני ז"ל [כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע] כתב 'צעטיל קטן' לזקני ז"ל [הרה"ק רבי יהושע הי"ד] מיערוסלוב בשעה שנסע ל'רוסלאנד' ואכל קעסט ב'מכנובקא' [אצל אא"ז הרה"ק רבי יוסף מאיר ז"ל], וכבר נדפס ומפורסם לכאור"א, ושם כתב: שלא יתחבר עם אנשים שאינם ידועים ליר"ש. דהיינו עוד יותר, שאפילו אדם כזה שרק לא ידוע שיש לו יראת שמים אין להתחבר עמו", עכל"ק של כ"ק מרן שליט"א.

כ"א. כעין זה הובא גם בספר 'קהלת יצחק' (להג"ר יצחק נאמן ז"ל מיאנאווע, ווילנא תר"ס) בשם 'חכם מופלג אחד' וז"ל: הטעם שקרא שם בנו חנוך, וגם למה קרא עוד שם העיר חנוך, הטעם בזה הוא כן, דהנה אחר שהרג קין את הבל אחיו, התנחם והתחרט מאד על מעשה הרע הזה והתחיל לחקור ולדרוש, מאין נמצא בו רתיחת הדם ואכזריות רצח כזה להרוג את אחיו, וחקר ומצא כי הסיבה הראשית היא, שלא נתגדל ונתחנך במדת החמלה ובשארי מדות, לכן קרהו מעשה התועבה הזאת, לזאת כאשר נולד לו בן קרא אותו חנוך, (ע"ד שאמר שלמה המלך ע"ה חנוך לנער ע"פ דרכו וגו', משלי כב, ו) להורות כי צריך לחנך הנער מנוער במדת החמלה ובכל מדה נכונה, לבל יעשה מעשה תעתועים כאשר עשה הוא, ויהי בונה עיר ויקרא ג"כ שם העיר כשם בנו חנוך, הכל להורות כי מאוד מאוד צריך להתחנך מנוער בדרך הטוב והישר, ואז גם כי יזקין לא יסור ממנה.

בראשית

פרשת נח

צהר תעשה לתבה וגו' (ו, טז)

איתא בזה"ק (חלק א, טז:): דכיון שנח לא התפלל על אנשי דורו, לכן נקרא המבול של שמו, שנאמר (ישעיה נד, ט) כי מי נח זאת לי וגו'. ודקדק כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל מנין לנו שנח לא ביקש רחמים על בני דורו.

וביאר בדרך רמז ע"פ דברי הבעש"ט הק' זי"ע (ע' בספה"ק דגל מחנה אפרים) עה"פ צהר תעשה לתבה וגו', שתיבה רומז על דיבור, ואמר הכתוב צהר מלשון אורה, שצריך להאיר את התיבות והדיבורים היוצאים מהפה, עכד"ק. ובכלל זה מרומז שצריך להאיר לאחרים על ידי תיבות התפילה, כלומר להתפלל עליהם ולבקש עליהם רחמים. ולכן אמר הקב"ה לנח דבר זה לרמוז לו על כך שמוטל עליו לבקש רחמים ולהתפלל על אנשי דורו.

הפטיר כ"ק זקיני ז"ל ואמר שלא רק את תיבות התפילה צריכים להאיר, אלא גם את שאר תיבות הדיבור, שכל דיבוריו של האדם צריכים להיות במידה ובמשורה, שלא יהיו דברים בטלים.

ויזכור אלקים את נח (ה, א)

סיפר לי הגה"צ ר' בנימין בן ציון הלברשטאם זצ"ל מביאלא - בליץ"א שהתגורר בארה"ב, כי בעת שהיה יושב בין ה"יושבים" בבעלזא, אצל כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל, אירע המקרה דלהלן:

א. אביו היה הרה"ק ר' אהרן הלברשטאם זצ"ל הי"ד אבד"ק ביאלא-בליץ, שהסתופף עוד בצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, והיה נכד כ"ק מרן מהר"ש זי"ע,

דביר
קדשו

נח

כ

איש אחד מן החסידים היה בבעלותו בית משרפת יין, שם העסיק את כל בני ביתו ונתעשר על ידה בעושר רב. פעם אחת הלשינו עליו שהוא מוכר יי"ש בלי לשלם את המכס, וכל עשרו בא לו מהונאת השלטונות. מיד אסרו אותו ואת כל בני ביתו, וסגרו את בית משרפתו עד שיתברר דינו.

דביר קדשו

ביקש אותו עשיר מאחיו שיסע לבעלזא, להזכירו אצל כ"ק זקניו ז"ל כדי שיעתיר עליו שינצל מצרתו. כאשר בא האח לבעלזא והגיש את הפיתקא כנהוג אמר לו כ"ק זקניו ז"ל: "כשתחזור תאמר לאחיך 'צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך'. וכן תאמר לו שיחזור בתשובה, ושיערוך סעודת הודאה, ויזמין עניים² וביניהם בני תורה".

בהיותו חתן הרה"צ ר' אלטר מאיר דוד הלוי ראטענבערג זצ"ל מוואלבראם, חתן הרה"ק ר' משה מקארוב זצ"ל, בנו של מרן מהר"ש זי"ע.

הגה"צ ר' בנימין בן ציון הנ"ל הוציא לאור ספר 'מוצל מהאש' מדברי תורתו של אביו הרה"ק ר' אהרן, ושם מתבטאת גודל התקשרותו לרבותינו הק' זי"ע, ובתוך הדברים (סדר יחסין, עמוד כט) כותב על מרן מהר"ש בזה"ל: הוא יסד וכונן השושילתא של בעלזא, אשר נמשכה מלכותם עד היום הזה, שנכדו רבינו הקדוש אדמו"ר [מהרי"ד] שליט"א מבעלזא, אור שמשו זרח בארה"ק על כל פני הגולה כולה, יאריך ד' ימיו ושנותיו עד ביאת הגואל צדק במהרה בימינו אמן, וקרוב למאה וחמישים שנה שמשם זרח אור התורה וקדושה בלבנות בני ישראל, וכבר נתחנכו ונתגדלו ע"י רבותינו מבעלזא דורות שלמים בתורה ויראת שמים, ועד היום תופסים מקום חשוב בעולם התורה והחסידות, עכ"ל. בתוך הספר 'מוצל מהאש' נדפס קונטרס שלם בשם 'מקרא קודש' ובו דברי תורה ששמע מפ"ק של מרן מהרי"ד זי"ע.

נח

ב. כתב בספר 'קב הישר' (פרק י'): צריך האדם להזהר כשיעשה סעודת מצוה וכו', או סעודת אירוסין או נישואין וכו', יזהר להיות בתוך הקרואים עניים ואביונים, ולהשגיח עליהם בדברים נאים. כי העושה שמחה לבנו או לבתו, ולא הזמין לסעודה עניים, אזי מתעורר הקטרוג וכו', וכמו שמצינו בסעודת אברהם אבינו, כדאיתא במדרש רבה (בר"ר נה, ד) וכו'. ע"כ צריך הבעל סעודה ליזהר להזמין עניים לסעודה, כדי שלא יקטרג הקטיגור. ולא עוד, כיון שמבקש עניים לסעודה, אזי קטיגור נעשה סניגור, כמ"ש במדרש תנחומא פרשת האזינו וכו'. ע"כ צריך האדם להזהר, לבלתי הראות פנים של זעפות לעניים הבאים בתוך ביתו, ובפרט שלא לגעור בעניים שבאים לסעודת מצוה וכו'. לכן לא יצטער האדם, אם יהיה לו איזה זהובים יותר הוצאה, כי יש בזה כפרת עוון וכו', ויתן בטוב עי"ז ואז נאמר עליו (משלי כב, נו) טוב עין יבורך.

נח

וראה בספר 'תפארת בנים' (על קיצור שו"ע) שכתב: סיפר לי הרב מאיר גרוסמן



אותו אח לא היה מחסידי בעלזא, על כן חשב בדעתו שהפסוק שאמר כ"ק זקיני ז"ל לא נאמר אלא לתפארת המליצה, כמו כן לא הבין מדוע אמר שיאמר לאחיו שיחזור בתשובה.

כשחזר לעירו נודע לו שבינתיים כבר שוחרר אחיו לביתו, כי המלשין הודה שהלשין עליו בשקר. השמחה היתה גדולה עד מאד, ואכן עשו סעודת הודאה - בהשתתפות עניים - בהרחבה גדולה כיד המלך.

לשבת פרשת נח קם העשיר וכל בני ביתו ונסעו לבעלזא, וגם אחיו הצטרף אליו. בסעודה אמר כ"ק זקיני ז"ל דברי תורה אלה:

דביר קדשו

כתיב ויזכור אלוקים את נח וגו' (ה, א). ופירש"י, זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ותמוה, דהלא לא היה אז בדור ההוא צדיקים, ולאיוה צדיקים נתכוין רש"י שהפכו מדת הדין למדת הרחמים ע"י תפלתם.

והנה איתא במדרש (ב"ר לה, א) עה"פ (ה, טו-טז) וידבר אלוקים אל נח לאמר צא מן התיבה, הה"ד הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי (תהלים קמב, ח-ט), הוציאה ממסגר נפשי - זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חדש, להודות את שמך - לתת הודיה לשמך, בי יכתירו צדיקים - יתכללון בי צדיקא, כי תגמול עלי - שגמלת עלי ואמרת לי צא מן התיבה, עכ"ל המדרש. [ורש"י על המדרש פ"י: יתכללון בי צדיקא - בניסים שעשה עמי יודו הצדיקים ויכתירו ויתנו לך כתר של שבה, שיהיו קובעים בתפלתם 'וגם את נח באהבה זכרת'].

וקשה, מדוע התפלל נח 'הוציאה ממסגר נפשי', הלא באותה שעה כבר אמר לו הקב"ה צא מן התיבה, ולמה הוצרך לתפילה זו, ואם באמת נשא תפילה זו עוד קודם שאמר לו הקב"ה לצאת, אם כן היה ראוי שיוכא דרש זה על הפסוק 'ויזכור אלוקים את נח', ומאי טעמא הביאו המדרש כאן.



נח



כב

שליט"א, שאחד ממכיריו שלא היו לו ילדים ל"ע, הלך להאדמו"ר רבי אהרן רוקח זי"ע מבעלזא, ותינה לפניו את בקשתו לזכות לזש"ק, בירך אותו האדמו"ר ואמר לו: אם יוולד לך בן זכר תזכור לקרוא לסעודת הברית 'געמיינע יודען'.

עוד יש לדקדק בעיקר דברי המדרש 'להודות את שמך - לתת הודיה לשמך', מה הוסיף כאן המדרש, הלא מפורש כן בגוף הפסוק. ועוד יש לדקדק על הלשון 'יתכללו' בי צדיקים, כי לכאורה היה יותר ראוי לומר 'יכלילו' בי צדיקים.

ואפשר לבאר כל זה בהקדם מה דאיתא בגמרא (ברכות נד): אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות וכו' אביי אמר וצריך לאודווי קמי עשרה דכתיב (תהלים קז, לב) וירוממוהו בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר (שם) ובמושב זקנים יהללוהו.

ואפשר לומר בטעמא דמילתא מדוע צריך שיודה לפני 'תרין מינייהו רבנן', כיון שאין יסורין בלא עוון כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה). אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, על כן כאשר יראה האדם שתפילתו הועילה לו והיסורים עברו ממנו, יכול הוא לדמות בנפשו שזה הוכחה שתשובתו שלימה ורצויה והיא שהועילה לו להנצל, ועל ידי זה יגבה לבו בקרבו ויבוא לידי גאווה, על כן צריך שיודה להשי"ת דווקא לפני רבנן - אלו הצדיקים, כדי שידע שכל מה שניצל מן היסורים הוא בזכות תפלתם, וכי מכאן ואילך עדיין מוטל עליו לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה שלימה, ולדבר זה הקב"ה מחכה ומצפה.

ובזה יבואר דברי המדרש, שגם כאשר אמר הקב"ה לנח צא מן התיבה, עדיין התפלל נח הוציאה ממסגר "נפשי" היינו שהקב"ה יוציא ממסגר את הנפש, שיוכל לשוב בתשובה מכאן ולהבא ולמלא את חובתו בעולמו בעבודת ה'.

וזה הפירוש גם כן 'לתת הודיה לשמך', היינו שנתן הודאה כמו אלו הארבעה שצריכים להודות. והואיל ולא היה לו עשרה אנשים ותרין מינייהו רבנן, על כן אמר 'בי יתכללון צדיקאי', היינו על דעת הצדיקים העתידים להיות, שהם יתכללון בין העשרה.

ולפי זה יבואר כוונת רש"י במדרש שהצדיקים עתידים להתפלל בראש השנה "וגם את נח באהבה זכרת", דהיינו שכלל עצמו בתפילות והודאות שעתידיים הצדיקים להתפלל בדורות הבאים בתפילת ראש השנה, להודות על הגם שנעשה לו.

דביר קדשו

נח

נג



ומעתה יתיישבו דברי רש"י שפי' שתפלת הצדיקים הפכה
 מדת הדין למדת הרחמים שאין הכוונה לצדיקים שבאותו זמן,
 שהרי לא היו אז צדיקים כלל, רק הכוונה על אלו הצדיקים
 שלעתיד, שמדת הדין נהפכה למדת הרחמים על ידי תפלתם
 שעתידים להתפלל אחר כך.

דביר קדשו

דברי תורה אלו אכן נדפסו בספר 'מקרא קודש', שהוציא הגה"צ
 ר' בנימין הלברשטאם הנ"ל, ובו אסיפת דברי תורה ששמע בעצמו

ג. מן הענין להעתיק תוכן הדברים כפי שנדפס ב'מקרא קודש' קצת בתוספת
 נופך: ויש לומר, דהנה איתא בגמרא (ברכות נד:): ארבעה צריכין להודות
 וצריך לאודוויי בי עשרה ותרי מינייהו רבנן, שנאמר (תהלים קז, לב) ובמושב זקנים
 יהללוהו. וצריך להבין, למה צריך עשרה ותרי מינייהו רבנן. אך י"ל הענין,
 דהשי"ת שולח יסורים להאדם בסיבת חטאיו, כדאיתא בגמרא (שבת נה.) אין
 מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון, וע"י כך יזכור האדם וישוב על חטאו,
 כדאיתא בגמרא (ברכות ה:). אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו.
 ועל כן בעת יתרפא האדם יוכל לדמות בנפשו שבסיבת תשובתו אשר שב
 להשי"ת עבור כן נתרפא, אבל לא כן הוא, דהנה הקב"ה הוא בעל הרחמים
 ואין ממתין ברפואתו להאיש עד שישוב דווקא, ושולח לו מקודם הרפואה,
 ואח"כ האדם בראותו שנשלח לו רפואה אז יש לו בושג גדולה מהשי"ת, מחמת
 שלא שב עדיין ובכל זאת השי"ת שלח לו ישועתו, וצריך לידע שרפואה זו
 נשלח לו בסיבת אוהביו שהתפללו בעדו שיושיעוהו השי"ת, ובסבת תפלת
 הצדיקים שהתפללו בעדו מזה באה לו הישועה, וזה דצריך לאודוויי בי עשרה
 ותרי מינייהו רבנן, ואדרבא בעת ישועתו אזי מתחיל לשוב לפני השי"ת, והוא
 מלא בושג לפניו ית"ש, וכמאמר הכתוב (תהלים נא, יז) ה' שפתי תפתח ופי יגיד
 תהלתך, ופרש"י ז"ל מחול לי על אותו עון ויהי לי פתחון פה להגיד תהלתך,
 כי להודות להשי"ת צריכין בפה טהור, ובלא תשובה אין יכולים לעמוד לפני
 הבורא ית"ש לומר לפניו איזה שיר ושבח, על כן בעת ישועה אז מתחיל לשוב
 לפניו ית"ש, ואז יוכל להודות אליו ית"ש. כמאמר הכתוב (שם נ, כג) זובח תודה
 יכבדנני, ופרש"י ז"ל המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא
 יכבדנני. דהיה קשה לרש"י ז"ל מהו דכאן דווקא בתודה כתיב לשון זביחה,
 לזה פירש זביחת תשובה והודאה על חטאיו, כמו שדברנו דאז בעת ישועתו
 דווקא מתחיל לשוב ולהתוודות על חטאיו.

וזה כוונת המדרש, בעת שדיבר אלקים אל נח צא מן התיבה, אז התפלל
 הוציאה ממסגר נפשי, היינו על הנפש, והתחיל לשוב לפני הבורא ית"ש. וזה
 כוונת המדרש, להודות את שמך - לתת הודיה לשמך, היינו שנח מחמת ענוונותו
 ביקש מהקב"ה להוציא ממסגר נפשו בכדי שיהיה להבא עת שיוכל להודות על
 זה לשמו ית', כי עכשיו אין בכוחו להודות ולהתפלל לפניו ית"ש. - וזה צריך



נה

כד

דביר קדשו

נח

כה

כל אדם לידע, אשר ישועתו באה מחמת שמתפלל, שעבור ישועתו יהיה ביכלתו מכאן והלאה לעובדו ית"ש, ולהודות אליו ית"ש על זה.

ועוד יותר היה נח הצדיק עניו, שלא דימה בדעתו ברוב ענוותנותו שיהיה בכוחו בשום זמן להודות על זה ולהלל לבורא ית' שמו, על כן אמר בתפלתו עכ"פ יהיו הצדיקים הבאים אחריו שיודו לשמו ית' על נס שלו. וזה שמסיים המדרש, בי יכתירו צדיקים - בי יתכללון צדיקיא, כפרש"י ז"ל שיקבע הזכרת הנס ע"י אנשי כנה"ג בתפלת ראש השנה, וכמו שאומרים בתפלת ר"ה וגם את נח באהבה זכרת, כי תגמול עלי - שגמלת עלי ואמרת לי צא מן התיבה, היינו הנס שהוצאת אותי מן התיבה, ע"כ מהנדפס ב'מקרא קודש'.

ויש להסמיק לזה מה שכתב בספר 'קול התור' (דיבורים קדושים, פרשת מצרע) בזה"ל: 'שמעתי שפעם א' היה הרב הייחסן מו"ה פאויש הרב מ'אברוב שליט"א חולה מסוכן עד מאד, וכשנתרפא נסע לבעלזא, ובש"ק בסעודה אמר כ"ק אדמו"ר רשכבה"ג מרן מהרי"ד זצ"ל זי"ע ועכ"י תורה הלזו וזלה"ק, בפסוק זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע. דהנה כשבאין אל הצדיק שיתפלל עבור חולה, ואח"כ נתרפא החולה, אין רשאי הצדיק לדמות בנפשו שתפלתו הועילה כ"כ שנתרפא החולה, רק שהרפואה באה מחמת זכותיו של החולה. ולעומת זה החולה אינו רשאי לחשוב שבזכות צדקת עצמו נתרפא, רק שתפלת הצדיק הועילה לו, ועי"ז עזר לו השי"ת ונתרפא. והנה הצדיק הוא בבחי' כהן שהקריב הקרבנות של ישראל, כמו"כ הצדיק מעלה תפלתם של ישראל שיתקבלו לרצון לפני השי"ת, וזהו כוונת הפסוק זאת תהיה תורת המצורע דהיינו החולה, ביום טהרתו דהיינו כשנתרפא, והובא אל הכהן דהיינו שיתלה רפואתו בזכות תפלת הצדיק שהתפלל עליו, וכנגד זה וראה הכהן דהיינו הצדיק, והנה נרפא נגע הצרעת דהיינו החולי, מן הצרוע דהיינו שהוא מן החולה עצמו, פירוש בזכות החולה עצמו, ע"כ דבה"ק, ודפח"ח ושפ"י.

ויצויין עוד למה שנדפס בספר 'מאמר מרדכי' (חלק א, פרשת ראה, עמוד ו): זובח תודה יכבדנני. וע' ברש"י שם המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדנני. ושמעתי מהרה"צ מבעלז' ר' ישכר בער זצלה"ה, דמעשה היה שבא לפניו אחר המלחמה בשנת תר"פ אחד מצבא המלחמה יהודי בלא זקנו, ושאל לו על זקנו, והשיב לו ע"י שהיה במלחמה נצרך לזה, והשיב לו הרה"צ ועתה תצטרך לקבל עליך שתגדל זקנך ותביא זבח הודאה בזה. ופירש בזה כוונת רש"י ז"ל במה שכתב זבח הודאה על עוונותיו, דאע"ג דתודה מביאין על ד' שצריכין להודות מ"מ אמאי בא לו הסיבה שהוצרך לנסוע למרחקים ולפרוש בים או במדבר או אם היה חולה ונתרפא וחבוש בבית האסורין, על כרחך שבא להני ד' דברים ע"י חטא שעשה והוצרך לכפרה, ואח"כ סר מעליו צריך להביא זבח תודה והוא באמת זבח הודאה על עוונותיו וצריך לשוב על הקודם ומיושב הכל.

מפ"ק זקני ז"ל באותה תקופה שישב בין ה"יושבים" בבעלזא. והוסיף
הגה"צ הנ"ל, שאחרי דברי תורה אלו הובנו לאשורם דברי כ"ק זקני
ז"ל שאמר שיחזור בתשובה ויעשה סעודת הודאה עם בני תורה.



וידע את אשר עשה לו בנו הקטן (ט, כד)

איש אחד שהיה סוחר במשקאות חריפים, הצליח בעסקיו ונעשה
עשיר גדול, כאשר בני משפחתו המרובים התפרנסו רובם ככולם מאותו
עסק.

לעת זקנותו נולד לו בן וקיווה שיגדל ויצמח לשם ולתפארת, על
כן שלחו לעיר גדולה ללמוד בישיבה. אבל אותו בן לא חשקה נפשו
בתורה, ופיזר כספי אביו על הבל וריק, כיון שראה אביו שכך הם פני
הדברים החזירו מיד לביתו.

לימים היתה הלשנה על אותו עשיר שאינו משלם מכס על המשקאות.
מיד אסרו אותו וכל בני ביתו שנטלו חלק בעסק המשקאות עד שיעמדו
לדין, זאת התירו לו ליקח עורך דין שיגן עליו לפני כס המשפט.

העו"ד הזה רצה לדעת מיהו המלשין, כדי שעל ידי כך יוכל למצוא
פתח לסנגוריא ולהרשיע את המלשין, אלא שהעשיר לא ידע במי
לחשוד, עשיר זה שלח שליח מיוחד לבעלזא, להזכירו לטובה לפני
כ"ק זקני מרן מהרי"ד ז"ל.

כשבא השליח לפני כ"ק זקני ז"ל וסיפר על ההלשנה, אמר גם
שאין שום פתח לחשוד במאן דהוא, אמר כ"ק זקני ז"ל שעצתו הוא
שיבקשו את המלשין בין קרובי המשפחה, ואכן נתברר כי בן זקונו
של העשיר הוא זה שהלשין עליו. וכאשר הוכיח זאת העו"ד בפני
השופטים הוקל מלאכת הסנגוריא, והאיש ובני משפחתו יצאו זכאים.

לאחר שיצא מבית האסורים קם העשיר ושם פעמיו לבעלזא,
ובעמדו לפני כ"ק זקני ז"ל גולל את כל הקורות אותו ואת ההרפתקאות
שעדו עליו, ובעיקר שפך את לבו על אשר עשה לו בנו הקטן.

דביר קדשו

נה

כו

אמר לו כ"ק זקיני ז"ל: "אין לך לכעוס, דהרי איתא בגמרא (סוטה מט.) אמרי אינשי רחמי דאבא אבני, והרי אתה איש בין אנשים, ואינך יכול להוציא עצמך מן הכלל, וממילא צריך אתה לרחם על בנך".

ועוד אמר כ"ק זקיני ז"ל:

שעל פי זה יתיישב הא דאיתא בגמרא (סנהדרין ע.) דרש עובר גלילאה, י"ג וויני נאמרו ביין, ויחל נח איש האדמה, ויטע כרם, וישת מן היין, וישכר, ויתגל בתוך אהליו, וירא חם אבי כנען את ערות אביו, ויגד לשני אחיו בחוץ, ויקח שם ויפת את השמלה, וישימו על שכם שניהם, וילכו אחורנית, ויכסו את ערות אביהם ופניהם וגו', וייקץ נח מיינו, וידע את אשר עשה לו בנו הקטן.

והקשה רש"י (ד"ה י"ג) למה לא חשיב גם מאי דכתיב 'ויאמר' ארור כנען. ועל דרך זה יש להקשות עוד למה לא חשיב גם 'ויאמר' ברוך ה' אלקי שם". ותירץ רש"י, דלא קחשיב רק מה דכתיב עד שנודע לנח את אשר קרהו. וקשה, הלא אלו שני ה'וויני' הם תוצאה ממה שקרהו, שמחמת כל המאורע קילל את כנען וכירך את שם ויפת, ואם כן למה באמת לא נמנו אלו ה'וויני' הכתובים לאחר שנודע לו את אשר קרהו, הלא סוף סוף גם הם שייכים לזה.

עוד יש להקשות אהא דכתבו התוס' שם (ד"ה י"ג) דלא קא חשיב 'ויפת' לפי שהוא שם אדם ולא פעולה, ולכאורה מה בכך שהוא שם אדם, הרי סוף סוף נאמר בו וי. ועוד קשה, מדוע קילל נח את כנען, והלא חם הוא שעשה לו זאת ולא כנען?

ד. פירש"י (ד"ה י"ג וויני) לשון וי, שהוא צער.

ה. דהיינו שרש"י הקשה רק מ'ויאמר' ארור כנען, וכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע הוסיף להקשות גם מ'ויאמר' ברוך.

ו. ז"ל רש"י: ויאמר ארור כנען לא חשיב אלא עד דידע דנגמר לו עונשו של יין, עכ"ל.

ז. ראה תוס' (סנהדרין ע.) ד"ה קיללו: מה שלא קילל חם עצמו משום דאמר בב"ר ר"י אומר לפי שכתב ויברך אלהים את נח ואת בניו ואין קללה

דביר קדשו

נח

נח

אלא מכאן אנו למדים, שכאשר נגרם לאדם איזה צרה על ידי בנו רח"ל, אין לו לקלל את בנו אפילו הוא רשע כמו "חם", כי רחמי האב על הבן, ולפיכך קילל נח רק את כנען בן בנו ולא את חם עצמו, כי אין אב מקלל את בנו.

וזהו שכתב רש"י שלא נחשב ויאמר ארור לפי שנכתב אחר שנודע לו, כי אז בודעו שבנו הוא שגרם לו זאת, שוב אינו אומר "ווי" ואינו מקללו. ובוה יתיישב גם קושית התוס' למה לא קא חשיב גם 'ויפת', כי מאחר שהוא בנו שוב אין מקללו, וכלפי הבן אין זה נחשב ל"ווי".

והוסיף כ"ק זקני ז"ל ואמר לו: "הוא הדין אצלך, לאחר שאתה יודע שבנך הוא זה אשר עשה לך זאת, עליך לרחם עליו כרחם אב על בנו".



במקום ברכה לפיכך ויאמר ארור כנען, וע"ע בפנים יפות על התורה שהאריך בזה.

דביר קדשו

נח

נח

פרשת לך

וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את הניכיו ילידי ביתו (יד, יד)

סיפר לי ש"ב הרה"צ מו"ה שלו' רוקח זצ"ל אבד"ק סקאהל*, שפעם אחת היה אביו דו"ז הרה"ק רבי שמואל מסקאהל זצ"ל בעיר אחת מעבר לגבול, ולא היתה לו תעודת מעבר (-פאספארט) כנדרש לפי החוק, על כן שמו אותו במעצר למשך זמן, אחרי השתדלות רבה שחררוהו, וחזר לעירו. לאחר זמן נסע לבעלזא.

והנה תמיד כשהיה בא לבעלזא, היה אחיו כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל שולח את בניו, לקבל את פניו בבית הנתיבות, יחד עם אנשים מאנשי הבית.

גם בפעם הזאת - אחרי שלא היה בבעלזא זמן רב - שלח כ"ק זקיני ז"ל את בניו ואת אנשי הבית לקבל את פניו, אבל מחמת תקלה לא הגיעה המרכבה עבור הבנים, ועל כן קבלו את פני הרה"ק ר' שמואל מסקאהל רק אנשי הבית, וכשהגיע הרה"ק מסקאהל לביתו

א. בנו יחידו של הרה"ק רבי שמואל זצ"ל אבד"ק סקאהל, בנו בכורו של כ"ק מרן מהרי" זי"ע. נולד בשנת תר"מ, וביום ב' תמוז שנת תרנ"ו, נשא את הרבנית מרת חיה ע"ה, בתו הבכירה של הרה"ק בעל 'אהבת ישראל' מויזניץ זצ"ל, לאחר נישואיו היה סמוך על שלחן חותנו בויזניצא, ולאחר מספר שנים שב לבית אביו, ושימש כרב הצעיר, לאחר הסתלקות אביו מילא את מקומו ברכנות העיר סקאהל, בשנות מלחמת העולם הראשונה הצטרף אל חותנו, וברח יחד אתו לגרויסווארדיין.

לאחר המלחמה חזר לסקאהל, ובשנת תרח"צ היגר לארצות הברית, וכך ניצל ממאורעות מלחמת העולם השנייה, אבל גם עליו לא פסחה כוס התרעלה, והוא איבד את רוב בניו ל"ע, בשנת תשי"ב עלה לארץ הקודש והתיישב שם, בתחילה התגורר בתל אביב, וכ"ק מרן מהר"א זי"ע כיבדו בכבוד גדול, לאחר מכן פתח את בית מדרשו בעיר בני ברק יצ"ו, נלב"ע ביום ד' טבת שנת תשכ"ב לפ"ק.

דביר
קדשו

לך

כט

דביר קדשו

של כ"ק זקני ז"ל, יצא כ"ק זקני ז"ל יחד עם בניו מפתח ביתו לקבל את פניו.

כשנכנסו פנימה ונתיישבו, שאל הרב מסקאהל את אחיו כ"ק זקני ז"ל מדוע לא באו בניו לקבל את פניו כנהוג מאז ומקדם. ענה לו כ"ק זקני ז"ל שמחמת תקלה לא יכלו לבוא. אמר הרב מסקאהל: "יש לומר בדרך צחות, דכתיב וישמע כי נשבה אחיו - דהיינו שמעת שהייתי בשבי, וירק את חניכיו - זירזת את החניכים שלך, אלו היושבים החסידים שילכו לקראתי לתחנת הרכבת, אבל את - ילידי - היינו הנולדים לך, ביתו - השארת בבית".

"אבל עדיין נשאלת השאלה, הלא חייב אדם בכבוד חמיו - כידוע שכ"ק דודי מרן מהר"א ז"ל היה חתן דודו הרה"ק מסקאהל - ומדוע הוא לא בא לקבל פניו, אבל גם זה אפשר ליישב על ידי פסוק, ואם תשאלנו האיך, אומר לך שכן איתא בגמרא (ב"ק לב.) ואתא הוא [-עזרא הסופר] והתקין שלשה קרואים כנגד כהנים לוויים וישראלים, ועשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנים".

הבין כ"ק זקני ז"ל כאילו כוונתו לומר על בנו שהוא בטלן, ואמר לו: "אספר לך מעשה שהיה אצל הרה"ק הרבי מלובלין ז"ל בהיותו אברך, שבא פעם אל המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל, וכידוע היה המגיד מתפלל ביחידות, ורק כשהגיע ל"אין כאלקינו" נכנסו לחדרו עשרה אנשים כדי לסיים את התפלה במנין, בין העשרה שנכנסו נדחק גם הרבי מלובלין בצעירותו, וכשראהו המגיד אמר שיבוא איש אחר במקומו כי הוא בטלן, הלכו לבקש איש אחר ולא מצאו, והיו מוכרחים להשאירו

לך

ל

ג. הובא בספר 'נפלאות הרבי' (פיעטרקוב תרע"א, אות קז): בעת שהיה אצל המגיד, והנה דרכו של המגיד ממעזריטש היה להתפלל ביחידות, רק בעת הגיע לומר אין כאלקינו, צוה לאסוף מנין מצומצם, פעם אחת נכנס גם הקדוש מלובלין בתוך הבאים להמנין, אז אמר המגיד הקדוש הביאו לי אחר תחתיו כי הוא בטלן, ויצאו לבקש איש אחר ולא מצאו וישאר שמה מהמנין, וכאשר פתח המגיד לומר אין כאלקינו נתעלה הקדוש מלובלין, עד שבקושי גדול הקיצו אותו, ואחר התפלה אמר המגיד הלא אמרתי לכם להביא אחר תחתיו כי הוא בטלן, כי כאשר ראה הפמליא של מעלה נתעלה, ועל כן צויתי להביא איש אחר אשר עיני בשר לו, לא יראה מאומה ולא יפחד.

שם להשלים המנין, כשהתחיל המגיד לומר אין כאלקינו נעשה רעש גדול, ובו בזמן התעלף הרבי מלובלין, אחר התפלה אמר המגיד הרי אמרתי לכם שהוא בטלן, כי הוא רואה מה שאנשים אחרים אינם רואים כלל, ומרוב פחד נבהל והתעלף". והוסיף זקני ז"ל: "אני מקוה שבטלן כזה יהיה גם חתנך".

באותו מעמד פירש כ"ק זקני ז"ל דברי התרגום יונתן בן עוזיאל על פסוק הנ"ל:

וכד שמע אברם ארום אשתני אחוי וזין ית עולמוי דחניך לקרבא מרביני ביתה ולא צבו למהלכה עמה ובחר מנהון ית

ג. יש להסמיק לזה מה שמסופר בספר 'פאר משה' (עמוד 286) שכ"ק מרן מהר"ש זי"ע התנגד לכנות שום אדם בשם בטלן, פעם אחת כשאמרו לו על איש אחד שהוא בטלן, נענה ואמר: "הלה אולי באמת בטלן". תמהו לפניו מדוע כעת אינו מעיר כלום על כך, ועוד ניחא ליה כינוי זה, ביאר מרן את כוונתו, ע"פ מה דאיתא בגמרא (מגילה ג:) מקום שיש בו עשרה בטלנים, ופירש"י שם הכוונה על מי שהוא בטל ממלאכתו ומקדיש כל עתותיו לתלמוד תורה, וממילא אדם כזה כל דבר ששואלים אותו, הוא יודע להשיב, ואם כן על פלוני אכן שייך לומר שהוא בטלן כזה.

ד. פעמים רבות נסובו דברי תורתם של כ"ק מרנן רבוה"ק זי"ע על תרגום יונתן בן עוזיאל, כשהם מדקדקים בכל תיבה ותיבה, ומבארים את דבריו בטוב טעם ודעת. וראוי לציין למש"כ הגה"צ רבי שאול ראזענבערג זצ"ל אבד"ק ראצפערט, בספרו שו"ת 'חמדת שאול' (סימן נד): "ואל יקל בעיניו התרגום הלזה, כי אפילו אם אינו מיונתן בן עוזיאל, אבל עם כל זה ממקום גדול וקדוש יהלוך וכל דבריו אמורים ברוח הקודש, ומפי אדמו"ז הגה"ק מו"ה יהושע זי"ע ובנו אחריו אדמו"ו הגה"ק מו"ה ישכר דוב זי"ע כמעט בכל עת אשר זכיתי לחסות בצל קדשם, שמעתי מפיהם הקדושים דורשים על התרגום יונתן, ובודאי כן קיבלו מאבותיהם ורבותיהם זי"ע, על כן צריך לייגע על דבריו ולהבינם ולא ח"ו לדחותם בקש ולהניח דבריו בקושיא, ויגעתי ומצאתי תאמין וכו'" עיי"ש שהאריך בזה.

ובהקדמה לספר 'נושא כלי יהונתן' (ירושלים תשמ"מ, להרה"ג ר' קלמן פינסקי ז"ל, חתן הגה"צ ר' אלי לופיאן ז"ל) כתב דבר פלא: "וסיפר לי איש החסד והמעש ידידי המנוח הרב ר' חיים סלומון זצ"ל, שבסוף מלחמת העולם השנייה, כשהאדמו"ר מבעלו הצדיק ר' אהרן רוקח זצ"ל התאכסן בבית היתומים בלומנטל בירושלים, וערך שם שלחנו, ר' חיים הנ"ל חתנו של הרב בלומנטל היה מעוניין לדעת מה עושה הצדיק הזה בליל שבת קודש, ושמר עליו ומצא שלמד כל ליל שבת את התרגום יונתן על התורה, ובהיות בניו יורק הראה לי הרב אשר וגשל שליט"א מחסידי בעלז, ספר חידושי תורה מהאדמו"ר שהוא מביא הרבה את היונתן".

דביר קדשו

לך

לא



דביר קדשו



לך



לב

אליעזר בר נמרוד. פירוש, שאברהם זרו את הניכיו לרדוף אחרי המלכים ולא רצו, ובחר באליעזר בן נמרוד. וקשה מדוע באמת לא רצו החניכים ללכת עם אברהם ורק אליעזר הסכים, ועוד צריך להבין מדוע נקרא כאן בשם 'אליעזר בן נמרוד'.

ואפשר ליישב בהקדם דברי אבי מרן מהר"י ז"ל, שאמר לפרש דברי המדרש (ב"ר מג, ב) אברהם הוריק פניו כנגדן אמר אצא ואפול על קידוש שמו של מקום. ותמוה וכי איזה קידוש השם יצא מהצלת לוט.

ויבואר על פי מה דאיתא במדרש^ה שפעם נתארח בביתו של אברהם למשך חודש ימים, וקודם שהלך משם ביקש אברהם שישלם לו, שאל אותו נמרוד הלא אתה מכנים אורחים בחנם, ענה לו אברהם אמנם כן, אבל אני מכנים רק בני אדם ולא אליל, ואתה אומר על עצמך שאתה אלוה. וכאשר שאלו נמרוד כמה צריך לשלם, ענה לו אברהם שצריך לשלם לו כפלים ממה שאכלו כאן כל האורחים משך כל השנים, וכששאלו למה, ענה לו אברהם לפי שכל אחד מברך אותי ביציאתו שהקל ישלם לך כפלים, וכיון שאתה מחשיב עצמך לאלוה, הרי שאתה צריך לשלם לי אותם כפלים, אולם יש לך עצה, שתחתום לי שאין אתה אלוה. ובלית ברירה חתם לו, והיה אברהם מראה לכל אחד ואחד את הכתב שחתם נמרוד שאין הוא אלוה. עכ"ד המדרש.

והנה כאשר נלקח לוט בשבי אצל נמרוד הוא אמרפל, רצה נמרוד להראות לכולם את לוט שהיה קלסתר פניו דומה לשל אברהם (כמו שהביא רש"י בפרשתן), ולהכריחו לומר כי הכתב שהראה הוא מזויף, ולכן אמר אברהם אצא ואפול על קידוש שמו של מקום, שעל ידי שיציל את לוט יצא קידוש ה', שלא יוכל נמרוד להכחיש מה שחתם שאינו אלוה, אלו דברי אבי ז"ל.

ה. לא נמצא לפנינו במדרש, ובספר 'שער בת רבים' (ווארשא תר"ג) מביא זאת בשם 'דרשן אחד'.

ו. הובא גם בספר 'מהרש"ם הבהן' (עמוד סא, ד"ה ובמד"ר) וז"ל: במד"ר איתא שאברהם אמר לאנשים לילך לנקום נקמת ה'. אמר כ"ק ש"ב הה"ק ר"י

ובזה אפשר לפרש דברי התרגום יונתן, שלכן לא רצו החניכים ללכת לפי שגם הם רצו שיתקדש שם שמים, וזה יוכל להיות על ידי אליעזר דווקא, כיון שהיה בנו של נמרוד, ויוכל להכחיש את מה שאמר נמרוד כי הוא אלוה, ועל ידי זה יתקדש שמו ית', ולכן דקדק התרגום לפרט כי אליעזר הוא בנו של נמרוד, כי מהאי טעמא לא רצו החניכים ללכת, ודוקא אליעזר הלך.

דביר קדשו

ותקל גבירתה בעיניה (טו, ד)

אצל זקנתי הרבנית מרת חי' דבורה ע"ה (-אשת כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע) היה הסדר, שכל בנותיה וכלותיה היו אוכלות עמה סעודת שבת, וכן היו מסיבות אצלה גם אורחות חשובות שבאו לבעלזא לשבת, היא בעצמה הייתה מושיבה את המסובים אצל השלחן - כל אחת לפי כבודה!

מבעלזא זצלה"ה לפי מה שאיתא במד' שלוט היה דומה בתמונתו כמו אברהם, כי היה בן אחיו, על כן היה ברצון נמרוד ליקח בשביה את לוט כדי ליסע עם לוט בכל הארץ ולומר שזה אברהם, כי נמרוד היה עושה עצמו אלהי, ואברהם היה מודיע לכל כי ה' הוא אלהי ואדון העולם, ע"כ היה ברצונו ליקח בשביה את לוט להראות להעולם שהוא אלהי, ולא כמו שאמר אברהם קודם, כי כעת הוא בידו, על כן היה אברהם מוסר נפשו ליקח ממנו את לוט כדי שיתקדש שמו של השי"ת בעולם.

ז. ראה מה שכתב המחבר עוד אודות כך בחלק הזכרונות (פרק שלישי, בעלזא): היה זה מחזה יפה לראות כיצד בסעודות שבת וחג, יושבת היא בראש השלחן, ומשני צידי השולחן בנותיה וכלותיה, ונוסף עליהן רבניות אורחות שהיו באות עם בעליהן לבעלזא, וכולן סרות למשמעתה.

היה זה שלחן ארוך, שלכל אחת מהמסובות היה מקום קבוע. בצידה האחד של זקנתי, ישבה דודתי הרבנית מרת חנה רחל ע"ה - אשת הרב מאוסטילא, בצידה השני ישבה דודתי הרבנית מרת מלכה'ניו ע"ה - אשת כ"ק דודי מהר"א ז"ל, וכן שאר הבנות והכלות לפי גודלן, והרבניות והאורחות לפי חשיבותן. היה זה כאילו שלחן של רבי וחסידיו.

אני בהיותי ילד אהבתי מאוד לראות איך היא מנהלת סעודת שבת. ואיך שהיא היתה נותנת הוראות, כיצד להושיב את האורחות בסעודת השבת, אשה אשה לפי כבודה.

לד

לג

דביר קדשו

וסיפר לי ש"ב הרה"צ מו"ה שלו' רוקח זצ"ל אבד"ק סקאהל, שפעם אחת שבת אצל כ"ק זקני מרן מהרי"ד ז"ל בבעלזא יחד עם אשתו הרבנית, שהיתה בתו של הרה"ק ה'אהבת ישראל' מויזניץ", כמובן שלרום יחוסה נהגו בה כבוד בבעלזא, ובעיקר כיבדה אותה זקנתי אשת כ"ק זקני ז"ל.

והנה הרבנית מסקאהל סברה שהושיבו אותה במקום שאינו לפי כבודה ונפגעה, לאחר הסעודה התאוננה על כך לפני בעלה, והוא הלך להשיח את לבו לפני כ"ק זקני ז"ל. כשנודע הדבר לזקנתי הרבנית נכנסה אל כ"ק זקני ז"ל והצטדקה שכל כוונתה היתה לטובה, לפי שלא היה באפשרות להושיבה במקום אחר, ואכן הסכים עמה כ"ק זקני ז"ל.

קודם שנסעו רבי שלום והרבנית מבעלזא, נכנסו להיפרד מכ"ק זקני ז"ל, ואילו מזקנתי הרבנית לא נפרדו, כדי להביע בכך את תרעומתם עליה. אז נכנסה זקנתי הרבנית לכ"ק זקני ז"ל ותבעה את עלבונה על שלא הצדיק אותה בעיניהם.

אמר לה כ"ק זקני ז"ל: "בפסוק נאמר (משלי יט, יד) מה' אשה משפלת, ואת הרי ב"ה אשה משכלת, ובודאי תביני מה שאומר לך".

ופתח ואמר:

שרה אמנו באה בטענה לפני אברהם אבינו, שהוא שומע עלבונה מפני הגר ושותק, ומה היה עלבונה, שאמרה ששרה מראה עצמה כצדקת ובאמת אינה צדקת, שהרי היא נשואה כמה שנים ואינה יולדת, ואילו היא עצמה כבר כורעת לילד, כך מבואר במדרש (ב"ר מה, ד).

אבל באמת לא היה ממש בדבריה של הגר, כי הסיבה שלא ילדה היתה מפני שהקב"ה התאוה לתפילתה, כמבואר בגמרא (יבמות סד). שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, אלא ששרה עצמה לא יכלה לומר זאת לפני הגר, כי אז היתה נראית כמתנאה

ח. יצויין, שגם הרה"צ רבי שלו' זצ"ל בעצמו היה נכד צדיקי בית ויזניץ, כי אביו הרה"ק רבי שמואל זצ"ל, היה חתן הרה"ק בעל 'צמח צדיק' מויזניץ ז"ע.

בעצמה, אך טענה לפני אברהם שהוא צריך לומר זאת להגריט.
ולמה באמת לא אמר זאת אברהם להגר. אלא שאברהם סבר
שאשתו כגופו (בכורות לה:), וכשם שהיא אין נאה לה שתהא
מתגאה בעצמה, אף הוא כך.

דביר קדשו

והוסיף כ"ק זקיני ז"ל ואמר לזקנתי: "את בעצמך מפני מה לא
תבעת עלבונך מהאורחים, בודאי שנהגת במידת הצדיקים' הנעלבים
ואינם עולבים (שבת פח:), אם כן מפני מה את דורשת זאת ממני, הלא
אשתו כגופו, ואיני יכול לעשות כן עבורה".

לימים כאשר הגיע כ"ק דודי מרן מהר"א ז"ל לסקאהל, להשתתף
בשמחה אצל בני המשפחה, מסר להם מה שאמר אח"כ כ"ק זקיני
ז"ל לזקנתי במעמד זה, ורק אז עברה הטינה שהיה בלבם, ושוב לא
הייתה להם שום תרעומת.



ויחשבה לו צדקה (טו, ו)

חסיד אחד שלא נמנה על עדת חסידי בעלזא התאונן פעם לפני
כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל, על בנו יחידו שמפזר את כספו ורכושו.
אמר לו כ"ק זקיני ז"ל כך:

איחא בגמרא (ב"ב יא.) מעשה במונכו המלך שבזכו אוצרותיו
ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו
לו אבותיך גנוזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם, אמר

ט. ע' רש"י שם: דבריך אתה חומס ממני, שאתה שומע בזיוני ושותק.

י. ראה לשונו של ה'כלי יקר' (פרשת שמות): "כי מדת הצדיקים להיות מן
הנעלבים ואינם עולבים שומעים קול מחרף ואינם משיבין".

יא. ב'צעטיל קטן' שכתב כ"ק מרן מהרי"ד ז"ע, לבנו הרה"ק רבי יהושע מיערוסלוב
זצ"ל הי"ד, לאחר נישואיו בהיותו במכנובקא אצל הרה"ק רבי יוסף מאיר
ז"ע, כתב שם מרן בסעיף ח': "לא יהי פזרן במעות".

לך

לה



דביר קדשו



לד



לו

להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה וכו', אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא.

ותמוה, כי לכאורה הוא כפל לשון - 'גנזתי למעלה' ו'גנזתי לעולם הבא', ומה פשר הכפילות. אלא הכי פירושו שבנוסף למה שהאדם גנזו לעולם הבא צריך הוא לגנוז עוד קרן קיימת למעלה, כדי שיאכל פירותיה בעולם הזה עוד בחיים חיותו, וזהו הפירוש 'אני גנזתי למעלה', שגנז למעלה על ידי צדקותיו, כדי שיאכל פירותיה בעולם הזה^{יב}.

היוצא לנו מזה, שעל ידי נתינת צדקה תזכה למנוע פזרונו של הבן. אח"כ שאלו כ"ק זקניי ז"ל אם כבר התייעץ עם גדול אחד, ענה ההוא שאכן אמר לו אותו גדול להתנהג עם בנו ביד קשה, אבל דעתו של כ"ק זקניי ז"ל היתה שצריך לילך עמו בדברים רכים^{יג}. אלא

יב. וז"ל בעל השל"ה הק' בהגהות יש נוחלין בא"ד: על כן ראוי למשכיל לברור לעצמו חלק יפה בראש ויתן חלקו בנעימים, כמו שאמרו החכמים השלמים חייך קודמים, כי מה יתן ומה יוסיף זה שלמות לנשמתו העלובה כשיניח לבניו כל טרחו וכל מאודו וכו', וטוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ידיך, כי ירא האלקים יצא את כולם, ולבזבו הרבה והרבה מממונו, והשאר יניח לבניו, כדי שיהיה לו ג"כ נחת רוח וטובה מממונו ויקח עמו לבית מלונו לצורך פרנסתו ומזונו כי רב ממנו הדרך וכו', ויעשה צדקה עם העניים, בענין שצדקתו תעמוד לעד ולדורות עולם, ויאכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו ג"כ לעוה"ב.

יג. כ"ק מרן מהר"א זי"ע הזכיר בשם אביו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע את דברי רש"י על הפסוק (מלאכי ג, כד): "והשיב לב אבות להקב"ה. על בניי ע"י בניי, יאמר לבניי דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום, וכן ולב בניי על אבותם. כך שמעתי משמו של ר' מנחם".

וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אמר אהא דאי' ברש"י (בראשית ו, מ) על נח דישי דורשין אותו לשבח ויש דורשין אותו לגנאי שאילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, דבאמת צריכין להבין היתכן שדורשין אותו לגנאי. ויש לפרש עפ"י מה ששמעתי מאדם גדול, שנח היה אומר מוסר לאנשי דורו, וק"כ שנה שבנה את התיבה היה מוכיח אותם שעתיד הקב"ה להביא מבול על העולם, וע"כ הוא עושה את התיבה, אבל לא שמעו אליו ולא קיבלו את דבריו, ולבסוף יצא מה שיצא, שהיה המבול שבלבל את הכל וכלה את הכל.

אבל אברהם אבינו ע"ה לא התנהג באופן של אמירת מוסר ואיומים (בל"א שטראשען), רק הכניס אורחים לביתו וקירבם ונהג עמם בטוב, ועי"ז קירבם תחת

שכשחזר לביתו לא השכיל למצוא את הדרך הנכונה לחנך את בנו בדרכי נועם.

שכשחזר אחר כך אל אותו גדול וסיפר לו את דברי כ"ק זקני ז"ל, אמר לו שאין דרך אחרת אלא לנהוג עם בנו ביד קשה, ואף מוטל עליו לגרש את בנו מביתו. אותו יהודי אכן עשה כן, אלא שעל ידי זה עורר עליו את כעסו של בנו, וכנקמה גרם לו הרבה בושת פנים, כשחזר אח"כ שוב אל כ"ק זקני ז"ל, סיפר לו אודות הבזיונות שעשה לו בנו. ענה לו כ"ק זקני ז"ל:

בסליחות אנו מתפללים את תפילת דניאל איש המודות (דניאל מ, ז) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, ויש להבין וכי איזה בושת פנים יש לנו מהצדקה של הקב"ה. אלא שדרכו של עולם הוא שכאשר יהודי נכבד נצרך לבריות ל"ע וצריך לחזור על הפתחים ולבקש נדבות, הרי יש לו בושת פנים מזה, אלא שההכרח בל יגונה, והנה כאשר ממלאים את מבוקשו ונותנים לו נדבה הגונה, הרי יש לו עכ"פ ממון בידו והשיג את משאלתו.

כנפי השכינה, וכן כתיב בפסוק אצל אאע"ה ואקחה פת לחם וסעדו לבכם (בראשית יח, ה), ובתרגום יונתן שם איתא "ואודו לשום מימרא דד", שאברהם אבינו הכניס אורחים ונתן להם כל טוב ועי"ז פעל אצלם גדולות ונצורות, ואודו לשום מימרא דה' שהביאם עי"ז שיוודו להשי"ת, ואפשר לומר שלכך התפלל אברהם אבינו על בני דורו לפי שראה בהם תכלית, שע"י שמקרב אותם הם חוזרים למוטב, אבל נח שהיה לו דרך של אמירת מוסר ואיומים, וממילא לא שמעו לדבריו, וע"כ גם התייאש מהם ולא התפלל עליהם.

זמרן שליט"א הוסיף: הנה כתיב "עולם חסד יבנה", ודרכו של אברהם אבינו ע"ה היה מדת החסד, וזהו המושל בכיפה, ובך חותמין, ורואים בחוש שהדרך היחידה לגדל את ילדינו בזמנינו בדור הזה הוא רק באופן של טוב, דכשאומרים לאחד בדרך מוסר אינו מקבל ואם מאיימים עליו אז ח"ו יבעט, וכן אחז"ל (גיטין ו:): "אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו", שצריך להרעיף על הבנים ועל הבנות, ועל כל בני הבית, אהבה וידידות, חמימות ומסירות, להראות להם שהתורה"ק דרכי דרכי נועם (נדפס בספר יזהבית בהבנותי' לונדון תשס"ח).

וראה עוד לקמן פרשת שמות, מה שהורה כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע לאיש אחד שיתנהג עם בנו ברכות ושלא יגרשו מביתו, ואמר לו בזה"ל: "אין זו דרך של איש יהודי להרחיק את בנו מביתו. גם הקב"ה מצטער כביכול שהגלה אותנו מביתו". ע"ש באורך.

דביר קדשו

לך

לו

דביר קדשו

אולם אם אחר כך נגנב ממנו כספו, או צערו כפול, שכואב לו הן על הבושת פנים מאחר שבסופו של דבר לא יצא לו מכך כלום, וגם כואב לבו על עצם הגניבה, אבל בכל זאת מחלקו של נותן הצדקה לא נגרע מאומה, כיון שהוא עשה את המוטל עליו בשלימות.

ובזה יתכן לפרש את תפילת דניאל לך ה' הצדקה - כי הנה אנו מבקשים בבושת פנים מאת הקב"ה שיחננו ברוב צדקתו, אע"פ שאיננו ראויים לכך, ואכן הקב"ה נתן לנו מאוצר מתנת חנם, ולנו בושת הפנים - כיון שהפסדנו את מה שנתן לנו השי"ת, ועתה יש לנו עוד יותר בושת פנים, שאינו שווה לנו כל הבושת פנים, כיון שלא יצא מכך שום תועלת.

סיים כ"ק זקני ז"ל ואמר: "הוא הדין אצלך שקבלת את בנך יחידך במתנה מאת הקב"ה, ואתה מפסיד בידיים מתנה טובה זו על ידי כך שהינך מתנהג עמו ביד קשה, ועל כן נשאר לך רק בושת פנים".

והוסיף כ"ק זקני ז"ל ואמר לו:

הנה הקב"ה עוזר לו לאדם שיוכל להאמין בו ית', וכדאיתא בגמרא (קדושין ל:): בכל יום ויום יצרו של אדם מתגבר עליו להמיתו ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, נמצא שגם עצם האמונה מה שהאדם מאמין בהשי"ת הוא רק בעזר הבורא ב"ה י', וזה הוא צדקה וחסד שעושה השי"ת אתנו.

ובזה יש לפרש את הפסוק ויאמר לו כה יהיה זרעך והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, שהקב"ה אמר לאברהם "כה יהיה זרעך" - שיהיו מאמינים בה', כלומר שהקב"ה יסייע בידם להאמין

יד. יש להסמיק לזה דיבורים קדושים מכ"ק מרן מהר"י זי"ע שאמר עה"פ (דה"י ב, כ) האמינו בה' אלקיכם ותאמנו וגו', כי כמו שבמצוות מעשיות ניתנה הבחירה ביד האדם לקיימן על ידי עשייתו, כמו כן במצוות האמונה והבטחון ניתנת הבחירה ביד האדם לקיימה, וכאשר האדם רוצה באמת ובתמים להאמין בה' ולבטוח בו, מוציא השי"ת את האמונה בלבו ואין הוא זקוק לראיות ומופתים, וזהו שאמר להם יהושפט האמינו בה' ותאמנו, שמיד כאשר איש ישראל רוצה להאמין בהשי"ת נכנסת האמונה בלבו.

בו ית' ולקיים תורה ומצוות, "ויחשבה לו" - אברהם להקב"ה - "צדקה", שהוא צדקה וחסד מאת הבורא ב"ה מה שמסייע בידינו שנוכל להאמין ולעשות רצונו^ט.

שאל האיש את כ"ק זקיני ז"ל: "הלא עשיתי כפי אשר הורה לי גדול". ענה לו כ"ק זקיני ז"ל שזהו מה שבירך רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו כשבאו לבקרו 'יהי רצון שיהא עליכם מורא שמים כמורא בשר ודם' (ברכות כח:), כי צריכים לעשות כפי מה שהתורה מצווה.

וכששוב טען אותו יהודי שהרי אומרים על אותו גדול, שהוא מוכתר בכתר תורה. ענה לו כ"ק זקיני ז"ל:

תנן במתני' בסיום הש"ס (עוקצין פ"ג משנה יב) אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה בלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. וביארו המפרשים^{טז}, כי ש"י הוא מחצית ממספר תר"ך שהוא אותיות כת"ר, ומספר כל המצוות הם כת"ר, תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצוות דרבנן.

וצ"ב למה אם כן ינחלו הצדיקים רק ש"י עולמות ולא כנגד כל הכת"ר מצוות. גם צריך להבין את הלשון 'לכל צדיק וצדיק', מהו הכפילות צדיק וצדיק. כמו כן ראוי להבין את הסמיכות בין הני תרי מאמרים.

טו. וזהו הכוונה, 'לך ה' הצדקה' - שהשי"ת מסייע לנו שנוכל להאמין בו באמונה שלימה, 'זלנו נושת הפנים' - שאנו מאבדים בידיים מה שנותנים לנו.

על דרך זה ממש פי' בספה"ק 'תולדות יעקב יוסף' (פרשת יתרו, וע"ע פרשת נשא); 'עבודת ישראל' (פרשת לך); 'ישמח משה' (להחכם רבי משה גיג) זצ"ל, ליוורנו תרכ"ג); 'צמח צדיק' (בפרשתן); וכן מובא בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זצ"ל.

טז. ראה 'עין יוסף' על עין יעקב (עוקצין פרק ב, משנה ז); 'דבש לפי' (להחיד"א מערכת ש); 'דרשות מהרא"ל' צינץ (לשבועות) ועוד.

דביר קדשו

לך

לט

דביר קדשו

ואפשר לומר, בהקדם מה דאי' בגמ' (ברכות סד.) אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר (ישעיה נד, יג) וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תיקרי בניך אלא בוניך. כי הנה תלמידי חכמים בונים את העולם, כמו שאמרו ז"ל (פסחים סח:): אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, אולם מי נקרא באמת תלמיד חכם - זה דווקא המרבה שלום בעולם, ורק צדיק כזה הוא מוכתר בכתר תורה.

וזהו כפילות הלשון 'לכל צדיק וצדיק', היינו כשיש שני צדיקים שחיים באחדות ובאהבה זה עם זה, שאז על ידי זה ששניהם ביחד הם זוכים לנחול את הכת"ר, כי כל אחד כשלעצמו נוחל ש"י עולמות, וכשחיים באחדות עולה יחד כמנין כת"ר, כך שרק מתוך אהבה ואחוה שלום ורעות אפשר לזכות לכת"ר תורה.

ובזה מובן הסמיכות של שני המאמרים, שכל צדיק וצדיק נוחל רק ש"י עולמות, ולפי שלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, על ידי זה נמצא שעולה ביחד כמנין כת"ר".



יז. ע' 'תוספות יו"ט' שכתב וזה לשונו: בין האוסר ובין המתיר. וזה גם כן טעם יפה לסמוך מאמר זה בסיום המשנה, לומר, שגם שניהם החולקים, הואיל וכוונתם לשמים אוהבים הם, עד כאן לשונו.

ובספה"ק 'אהבת שלום' הובא גם כן רעיון זה של הסמיכות בתוספת נופך וז"ל: ונראה להמתיק דבריו, על דרך אמרם ז"ל במסכתא קידושין (ל): על הפסוק (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה, אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה. ועל דרך אמרם ז"ל (יבמות יד.) אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. ועל זה יצדק הפסוק שמביא התנא, שנאמר להנחיל אוהבי יש, כי לכאורה אין זה מענין הפתיחה, שפתח עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק, ומסיים שנאמר להנחיל אוהבי דייקא, והשתא אתי שפיר. ובזה תתיישב גם כן סמיכת המימרא (עוקצין שם) דלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, וד"ל.

לד

מ

הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (יב, יא)

המנהג שבליילה שקודם יום החופה עורכים סעודת "חתן מאהל"י, ואחר הסעודה החתן רוקד וריקוד של מצוה עם הכלה"ט, ביום

דביר קדשו

ע"ד זה מובא גם בספר 'נחמד מזהב' (עמוד כז): שמעתי בשם א"ז רבינו הקדוש מלובלין זצ"ל"ה על משנה עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו', שדקדק למה כפל תיבת צדיק שהיה לו לומר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י. ואמר דהנה הצדיק העובד מאהבה זה רוצה רק לגרום נחת רות להשי"ת, א"כ אין לו נ"מ אם הוא יעבוד את השי"ת או חבירו. אולם העובד מיראה או ע"מ לקבל פרס הוא רוצה דוקא שהוא יעשה המצוה ולא חבירו, ולזה אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, היינו לצדיק כזה שרוצה שיהא עוד צדיק שעוד אחד יעבוד להקב"ה, והוא אות שעובד מאהבה, ולכן שכרו הוא ש"י עולמות, ולזה אמר שנאמר להנחיל באוהבי דייקא יש עולמות כנ"ל.

יח. מנהג סעודה זו כבר נזכר ב'מאירי' (כתובות ח). שכתב שאין אומרים שהשמחה במעונו לפני קדושין, וזהו שבזמן הזה לא נהגו לאמרו אף בסעודת חתן הנעשית בלילה שמחרתו כונס'. וכן כתב שם בשטמ"ק, וגם ה'פלו' הביאו, וכ"ה ב'מו"א' (או"ח, סימן תמד).

וראה עוד ב'יד אפרים' (יו"ד, סימן קצז): דמנהג מדינות אלו, שבליילה שלפני החופה עושין סעודה בבית הכלה שקורין חתן מא"ל, ומייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד, בכדי לקיים דברי חז"ל (קדושין מא). אסור לו לאדם לקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו.

יט. כ"ק מרן מהר"א זי"ע אמר שאינו מנהג בעלזא, אלא שנובע מצדיקי בית טשערנאביל, וכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע התחיל לערוך מנהג זה אצל יוצ"ח בהיותם נכדי טשערנאביל, כי כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע היה חתן בזיוו"ר אצל הרה"ק ר' ישעיה משולם זושא זצ"ל בן הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע, ובזיוו"ש היה חתן הרה"ק ר' אברהם שמואל הלוי מברעזנא זצ"ל, שזקיני הרה"ק ר' יצחק מברעזנא היה חתן הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע (הנישואין כסדרם, עמוד פו).

ויש לציין למכתב שכתב בענין זה הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל אבד"ק פאפא-מונטריאל, אל המשב"ק הרה"ח ר' משה טובי' גרינצווייג ז"ל (נדפס בספר 'איש חסיד' [עמוד ריח]), בו הוא כותב בזה"ל: "דברתי אליה [הרבנית הצדקנית מרת טראנא מסקווירא ע"ה, בת הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצ"ל] בטלפון, והיא אומרת שהיא זוכרת בבירור שעשו חתן מאהל בלילה לפני החופה, וכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע הקפיד על זה מאד, וכנהוג החתן עם הכלה רגע אחת רקדו עם מטפחת, עכ"ל.

לד

מא

דביר קדשו

שקודם לזה עורכים "סעודת עניים"^י, ומזמינים אליה את כל עניי העיר.

כשהשיא דודי הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצ"ל הי"ד את אחד מבניו^כ, היה הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל עומד מצד הכלה [לפי שאחיו - אבי הכלה - כבר לא היה בין החיים], והוא התנגד לקיים את המנהג של "חתן מאהל". התנגדותו נבעה מכך, בעבור שזקנו הרה"ק בעל ה'שמחה משה' זצ"ל אסר בצוואתו לכל הסרים למשמעתו שלא לערוך "חן מאהל"^{כב}.

ב. מקורו בספר 'עוהג כצאן יוסף' (עמוד קיב, אות ג). וכן כתב בספר 'כלולות חתנים' (פרק ד, אות ה): עושים משתה בלילה שקודם יום החופה, להעניים הנמצאים בהעיר, ומחלקים להם כסף כל אחד כפי יכולתו, והעניים משולחן גבוה זכו, ונקראת חתן מאהל, ארים מאל- צייט, לפי שבליל החופה טרודים המחותרים בקבלת פני הנכבדים, ולא ישימו עין אל העניים. ופ"א בא השטן בלבוש עני אל השמחה, ולא השגיחו בו, ונענשו בני הזוג רח"ל. ע"כ עושים סעודת עניים, לרצות את העניים כרצון ה'.

וראה מה שכתב ב'סדר היום': העיקר בסעודת נישואין הוא להאכיל לעניים ואביונים יתומים ואלמנות, ואין שמחה גדולה מוּז דאינון מאנין תבירין [כלים שבורים] של הקב"ה, והיא שמחתו. כי להרבות סעודה ושמחה לעשירים לשמחה זו מה עושה, שקול טיבותא ושדי אחיזרי. ובעוה"ר הרבה מרחקין עניי בני ישראל כמרחק משור מועד ביומי דניסן, כי יבושו להסיבם יחד עם עשיר ואביון, מי בקש זאת מידכם לעשות סעודה להצבות בטן עשירי עם. ואשרי אנוש עושה זאת, לשמח לב העניים האומללים, ובפרט עניי בני תורה יהיו בראש הקרואים ביום חתונתו ושמחת לבו.

כא. מעשה זה אירע בשמחת נישואי בנו הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי זצ"ל אבד"ק מוזשא, שנשא את בת הגה"ק ה'עצי חיים' מסיגעט זצ"ל, בנו של הגה"ק ה'קדושת יו"ט' זצ"ל, ואחיו של הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, העצי חיים כבר לא היה אז בין החיים מאחר שנסתלק בדמי ימיו, ואחיו הרה"ק מסאטמאר זצ"ל היה המחותר העומד מצד הכלה.

כב. זה לשון האזהרה - אחרי שהאריך אודות חומר האיסור של ריקודי תערוכות: פארהיטעך נאר מאן זאל גאר קיין טאנץ מאכען, אפי' אין דער נאכט פאר דער חתונה, דאה הייסט חתן מאהל מאן זאל ליעבער גאר קיין חתן מאהל מאכען, אין דער וואס אויף דעם וועט עובר זיין, וועט געשטאכען ווערען פאן דער גיפט פאן איין שלאנג וואס האט קיין רפואה, עקסטער ווארען איך יעדען מסדר קדושין ער זאלל נאך פרעגען אב עס וואהר איין חתן מאהל זא זאלל

באותה הזדמנות סיפר דודי הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצ"ל, שפעם אחת בא' משמחות הנשואין שנערכו בבעלזא, שאל אחד המחותרנים [שגם במשפחתו לא היה נהוג מנהג זה] את כ"ק זקני מרן מהרי"ד ז"ל, דבשלמא מה שעושים "סעודת העניים" הוא כדי לשמח גם אותם שבורי לב, אבל מהו הטעם שעושים "חתן מאהל", ובעיקר מהו ענין הריקוד עם הכלה.

ענה לו כ"ק זקני ז"ל:

איתא בגמרא (קדושין מא.) אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה. וכתבו שם התוספות (ד"ה אסור) וז"ל, ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפילו קטנות, היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו, ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא, שמא לאחר זמן לא יהיה סיפק בידו, ותשב בתו עגונה לעולם עכ"ל. נמצא לפי זה שיש לעניים חלישות הדעת על כך שאין להם מה לתת עבור נדוניא לבנותיהם, והם חוששים פן תישאר בתם עגונה לעולם חלילה, על כן אנו מפייסים אותם ומשמחים אותם בעת שמחתינו, וזהו הטעם לסעודת עניים.

והטעם לכך שהחתן עורך סעודה לקרוביו, אפשר לומר ע"פ מה דאיתא בגמרא (סנהדרין קג:) גדולה לגימה - ופירש"י אכילה שמאכילין את האורחים - שמקרכת את הרחוקים. אולם בבית שמואל (אה"ע ס"ה לה סק"ב) נתן טעם אחר לעריכת הסעודה וכן עיקר, וז"ל: מה שאנו איננו נוהרים ועושים שידוכים ואין החתן רואה את הכלה, הוא משום שלפני הקידושין רואה אותה החתן, וזהו הסמך לסעודה שעושים בלילה שקודם החופה כדי שיראה אותה, עכ"ל.

ער ניכט מסדר קדושין זיין, ביז זייא געהען צים רב תשובה דארויף מקבל צי זיין, אין ווער עס וועט ניכט פאלגען אונד ווירד יא מסדר קדושין זיין דארט ווא ער וואר איין חתן מאהל הייסט פורץ גדר דעם ווירד דיא שלאנג בייסען, ווער אבער מיך צי הערט דעם ווירד וואל זיין, אין ווירד ערהאלטען אללע גיטע ברכות:

דביר קדשו

לך

מג

דביר קדשו

והנה איתא בגמרא (קדושין שם) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא תתגנה עליו והתורה אמרה ואהבת לרעך כמוך. וקשה, וכי על ידי שיראנה שוב לא תתגנה עליו. ועוד מדוע ילפינן דבר זה דווקא מהפסוק ואהבת לרעך כמוך.

אלא הכוונה היא שהיות ודרך העולם הוא שאין אדם נעשה ידיד ואוהב של חבירו אלא אם כן הוא רואהו, כדכתיב כי האדם יראה לעיניו (שמואל א' טו, ז), על כן אמרו חז"ל שיראה החתן את הכלה קודם הקידושין, כדי שעל ידי כך יוכל לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך.

והפטיר כ"ק זקיני ז"ל בדרך צחות: הלא דרכם של יידיים לרקוד יחד". ועוד הוסיף כ"ק זקיני ז"ל ואמר בצחות לשונו: "אכן, כראייתם כך ריקודם". היינו כמו שראו זה את זה בראיה בעלמא, כך רקדו זה עם זה, כי כל הריקוד היה רק בדרך זה שהחתן רק נגע בקצה האחד של הסודר, והכלה בקצהו השני.

באותו מעמד אמר כ"ק זקיני ז"ל עוד:

הנה אברהם אבינו ע"ה אמר לשרה 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את'. ויש לדקדק על לשון הפסוק שהרי 'הנה נא' הוא לשון הווה, ואילו 'ידעתי' הוא לשון עבר. וביותר יקשה לפי דברי רש"י שהביא מדרש אנדה שרק עכשיו הכיר בה על ידי מעשה, אם כן מהו הלשון 'ידעתי' בעבר הלא לא הכיר בה עד עכשיו.

ואפשר לבאר בהקדם דברי הגמרא (ב"ב טז.) עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב הנה נא ידעתי וגו', מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה²². והקשה המהרש"א (ח"א ד"ה עפרא) היאך לא הסתכל אברהם בשרה מעולם, והרי אמרו בפ"ב דקדושין אסור לאדם שיקדש אשה

כג. ז"ל הגמרא: ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה [פירש"י באיוב: ברית כרתי לעיני, שלא להסתכל באשת איש. ומה אתבונן על בתולה, מה לי להתבונן בה כך היתה חסידותי שלא לתת עין אפילו בפנויה], אמר רבא עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא, אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה.

עד שיראנה וכו'. ותי' דודאי ראה אותה בנעוריה קודם שנשאה, אלא דאחר שנשאה שוב לא ראה אותה מתוך צניעותה, וחשב אברהם כי לא עמדה ביפיה גם בעת זקנותה, ועכשיו על ידי מעשה ראה שעמדה ביפיה, עכ"ד.

ולפי זה יבואר לשון הכתוב על נכון, שאברהם אבינו ע"ה אמר 'הנה נא' – בלשון הווה, דהיינו שעכשיו נוכח לדעת כי יפת מראה היא כלומר שעמדה ביופיה גם לעת זקנותה, וגם 'ידעת' בעבר שכן היה, בעת שהסתכל קודם הנשואין לקיים מאמר הגמ' אסור לאדם וכו'.

אמנם לכאורה יש לתמוה על דברי הגמ' 'שאברהם אפילו בדידיה לא איסתכל', הלא אברהם אבינו כן הסתכל בשרה בתחילה קודם שנשאה. ויש ליישב שעיקר חטאו של איוב היה במה שהתגאה בכך שהוציא זאת מפיו וסיפר לרבים, משא"כ אברהם לא סיפר לאחרים ולא התגאה בכך.

ובזה יש לפרש מאמר הגמרא (כתובות ח:) הכל יודעין בלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה. ולכאורה קשה כפל הלשון 'מנבל פיו' ו'מוציא דבר נבלה מפיו' הלא היינו הק.

אך אפשר לומר שהכוונה הוא, כי הנה פעמים בא לו לאדם דברי ניבול פה בשגגה ודבר שאינו מתכוין הוא, ועם כל זה יש עליו חטא בזה שהוציאו כלפי חוץ לאזני אחרים^כ. ולפי זה יש

כד. כעין זה פירש גם החיד"א בספרו 'לב דוד' (פרק יא) וז"ל: ואמרו בכפל כל המנבל פיו ומוציא וכו', פירשתי בעניותי דאמרו בזוהר הקדוש דהמהרהר מוציא הדבר מפיו בלי כוונה. וזה שאמרו כל המנבל דבשאט בנפש הוא מנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו, שמהרהר וכלי דעת מוציא נבלה מפיו גם זה הוא בכלל העונש.

אמנם יצויין למש"כ הט"ו (יר"ד, ריש סימן קכד) להיפך וז"ל: כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפי' נגזר וכו', נראה פירושו דבא למעט שלפעמים מדבר ניבול פה בלא כוונה להרע, על כן הזכיר בכפל לשון שמוציא דבר נבלה מפיו בכוונה וברצון וכו', עכ"ל.

דביר קדשו

לד

מה

לומר ש"מנבל פיו" הכוונה להעושה כן במזיד, ו"מוציא דבר
נבלה מפיו" הכוונה על העושה כן בשגגה, שאף על פי שאין
להענישו על עצם המעשה כיון שנעשה בשוגג, עם כל זה נענש
מאחר שבפועל השמיע לאחרים דברים מגונים.



דביר קדשו

לד

מו

פרשת וירא

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וגו' (יה, ב)

פעם באה משלחת מאדמו"ר מפורסם לפני כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל, והציעו לפניו שידוך לבנו כ"ק דודי הגה"צ רבי מרדכי מבילגורייא זצ"ל. לאותו אדמו"ר היה חצר גדולה, וכל בניו ובנותיו חתניו וכלותיו היו סמוכים על שלחנו, כשהציעו את השידוך הדגישו את המעלות והיתרונות שבהצעה זו, ושבחו עד מאד את בניו וחתניו של רבם, כשבכוונתם לרמוז שאם יבוא השידוך לידי גמר, עתיד החתן להתחבר בחבורה טובה ומעולה.

ביקש כ"ק זקיני ז"ל לבחון את ההצעה אם אכן ראויה היא, ולבדוק את התנהגותם אם היא כדת וכראוי, לשם כך נשלחו שנים מחשובי ה"יושבים" לשם, לראות מה טיבה של אותה חצר.

כשהגיעו לשם רצו בניו וחתניו של האדמו"ר ההוא להראות את כוחם בתורה, והרבו לדבר בדברי תורה עד שנתבלבלה עליהם דעתם של ה"יושבים", בפרט בהיותם עייפים ותשושים מעמל הדרך והיו רעבים גם צמאים, אלא שמפני הנימוס שתקו ושמעו את דבריהם אבל נפשם יצאה למנוחה ולאכילה.

כשחזרו ה"יושבים" אל כ"ק זקיני ז"ל, וספרו את כל הקורות אתם, אמר להם:

אמרו חז"ל במסכת סופרים (פ"א) אכילתו של אברהם אבינו היתה כשבעים וארבעה אנשים^א. והוא פלא. ופירש הגאון

דביר
קדשו

וירא

מז

א. ז"ל ה'מסכת סופרים': בענקים זה אברהם אבינו שהיה גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים, ואכילתו ושתייתו כך היה, כנגד שבעים וארבעה אנשים.

דביר קדשו

מווילנא שע"ד אנשים הכוונה כנגד משה אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים שהיו ביחד ע"ד אנשים, ונאמר בהם (שמות כד, יא) ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, כי אכילתם היתה אכילה רוחנית להעלות הניצוצות, ולא לשם מילוי תאוות לבם וגופם הגשמי, וכל הנאתם היתה רק מ"ויחזו את האלקים", וכן היה אצל אברהם אבינו, שגם אכילתו היתה רוחנית כאכילתם של אותם ע"ד אנשים².

ואע"פ שכן היתה אכילתו של אברהם אבינו עצמו, מכל מקום כשקיים מצות הכנסת אורחים כתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו', שהאכילם ג' לשונות בחרדל ולא הסתפק בדיבורים בלבד, וזהו דכתיב 'והנה שלשה אנשים וגו' אע"ג שהיו מלאכים קראם הכתוב 'אנשים', לפי שאברהם אבינו התייחס אליהם כאל אנשים והאכילם כמו שצריך להאכיל אנשים, משא"כ אצל לוט כתיב ויבואו 'המלאכים' כי לוט לעצמו אכל כאנשים, ואילו אל האורחים התייחס כמלאכים שאינם אוכלים.

וסיים כ"ק זקני ז"ל: "אם כך נהגו שם במידת הכנסת אורחים, האיך אשלח לשם את בני?!".

וירא

ב. וז"ל הגר"א (הדרת קודש - כת"י): האדם הגדול בענקים זה אברהם אבינו ע"ה שהיה אכילתו נגד ע"ד אנשים. והוא כמ"ש ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל כו' ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. ופרשו רז"ל שנהנו מזיו השכינה. והנה הם היו ע"ד אנשים, והנאתו מזיו השכינה היה נגד ע"ד אנשים הנ"ל. כי יש כמה אכילות זו למעלה מזו, אכילת מעשר שצריך קדושת מקום בירושלים, אכילת תרומה לכהנים, אכילת קדשים קלים, ואכילת ק"ק לכהנים, אכילת שלמה המלך ע"ה בחינוכו את הבית שאכלו אף ביום הכיפורים, שהיתה אכילתם במעלה יותר מיום כיפור, ואכילת ע"ד אנשים היתה למעלה מהם, ואכילת אברהם אבינו ע"ה היתה כנגד ע"ד אנשים הנ"ל.

ג. הנה כי כן מצות הכנסת אורחים היא מן המידות ששנו בה כ"ק רבוה"ק זי"ע, הפליגו בגודל המצווה ובקבלת שכרה, ואמרו שהוא סגולה להפקד בזש"ק ולבנים טובים, אף גם זאת האריכו בהוראות בענין זה, הלא הם כתובים בספר טובו אהליך [ע"י מכון שמן רוקח], ומשם תדרשנו לטובה.

ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק

(כא, ח)

פעם נכנס אל כ"ק זקיני מרן מהרי"ד ז"ל אחד מאנשי ק"ק בעלזא, לשאול בדעתו אודות נתינת שם לבנו הנולד למז"ט. לאחר שענה לו כ"ק זקני ז"ל על שאלתו, שאלו מה בדבר סעודת מצוה של הברית, ענה ההוא כי עני הוא ואין ידו משגת והוא מוכרח לצאת ידי חובה בפת ודג מלוח.

אמר לו כ"ק זקיני ז"ל, אין סעודה אלא בבשר^ז, וסעודה זו שהיא סעודת מילה כוחה גדול, וכל איש ישראל חייב לקיימה, וכן אמר כ"ק

ד. ראה מש"כ בשו"ת 'חות יאיר' (סימן ע): ... וכל הנהגה מסעודות חתן וכו' [ברכות ו:] והוא הוא הסעודה כי אין שמחה רק בבשר ויין. וכן בסעודות הברית כמו שנאמר [תהלים קיט, קסב] שש אנכי על אמרתך, ודורשי רשומות אמרו ביום ה"ג-מל את יצחק וא"ז יאכל ב"ו, ונוטריקון 'מילה' משתה יעשה ליכל היקהל.

וע"ע ב'מגדל עוז' להריעב"ץ (נחל ט ראש א סעיף ג) שכתב: "אין סעודת מצוה אלא בבשר, ובכאן [ר"ל בסעודת מילה] יש סמך מיוחד בכתוב כורתי בריתי עלי זבח". וכן כתב המג"א (סימן רמט, ס"ק ו) בשם מהר"ש מלובלין (הו"ד בספר השל"ה הק), שאין שמחה אלא בבשר, ועל כן חובה לאכול בשר בסעודת ברית מילה, ודלא כהעו"ש וש"א.

וכתב בשו"ת 'אגורה באהלך' [להגה"צ רבי יצחק יעקב ניימאן זצ"ל, פרקי זכרונות, עמוד שלח]: "וכן שמעתי בשם כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שהוא סגולה לרך הנימול שיהיה בעזה"י תלמיד חכם, כשיתנו בשר בסעודת הברית מילה". וכ"ק מרן מהר"א זי"ע אמר בשם כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע לרמז הדבר בלשון הגמרא (שבת יח: שם קלד. ביצה כג.) "בשרא אגומרי" כלומר שעל ידי נתינת בשר בסעודת הברית, אז יוכל התינוק ללמוד ולהשכיל.

ועל דרך זה הובא בספר 'דברי יחזקאל' (עמוד שפב) שהרה"ק משינאווא זי"ע הקפיד שיאכלו בשר, כי הדבר משפיע על התפתחותו של הילד ברוחניות ומכירים בגדלותו אם אכלו בשר בסעודת הברית שלו". כיוצא בזה הובא גם בספר 'ברית אבות' (סימן יג, אות א, מספר טהרת הנפש) בשם הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא, שאמר דרך צחות על אותם שנותנים רק קפה לכבוד הברית "איך זעה נישט אז פון די קאווע זאל ארויסקומען א רעכט קינד [איני רואה שמנתינת קפה לבד יצא ילד הגון]".

דביר קדשו

וירא

מט

דביר קדשו

א"ז מהר"ש ז"ל כי סמא"ל הוא הר"ת של ס'עודת מ'צוה א'ין ל'עשות, ועל ידי הסעודה מכניעים אותו".

התנצל ההוא ואמר: "אבל מה אעשה ואין בידי לפורטה אפילו שוה פרוטה, ואף עבור פת ודג מלוח אין לי". השיבו כ"ק זקני ז"ל, שכשהאדם אינו בטלן ומשתדל לעשות, הרי הקב"ה עוזר לו אפילו שלא כדרך הטבע. חייך האיש ואמר: "אמנם כן, כולם קוראים לי בטלן, וסתם בטלן עני הוא".

כשהגיע לביתו ושח לאשתו את דברי כ"ק זקני ז"ל, לא נתנה לו מנוח עד שיצא ללוות כסף ממיודעיו לצורך הסעודה. אמנם בינתיים כבר צווה כ"ק זקני ז"ל למשמשיו שיביאו לביתו חלות בשר ודגים.

בא האיש ההוא אל כ"ק זקני ז"ל ואמר: "מאחר שרבינו שלח את צרכי הסעודה, מרהיב אני בנפשי להזמין לסעודה". ענה כ"ק זקני ז"ל כי אמנם יבוא, ואכן הגיע בלוויית קהל גדול.

בשעת הסעודה אמר כ"ק זקני ז"ל דברי תורה כדלהלן:

כתיב ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול (כא, ח).
פירש"י ויגמל - לסוף עשרים וארבעה חודש. משתה גדול -
שהיו שם גדולי הדור שם ועבר ואלימלך.

וקשה, דהנה איתא בגמרא (שבת קל). כל מצוה שקבלו עליהם
בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קיט, קסב) שש אנכי על אמרתך

וירא

ה. ראה בספר 'יסוד יצחק' (עטרת יסוד, אות נח): זכור אזכרנו מה ששמעתי מאיש נאמן בן הרב מליביטשוב ז"ל [ואיני זוכר אם אמר זאת בשם הרב הגה"ק מבעלז או בשם הרב הגה"ק משינאווע זצלה"ה] בהיות אחד מהקדושים הנ"ל על סעודת מילה בעיר צישינאב, אמר בשם הרב הגה"ק רבינו יוסף אשר עהרינבערג זצלה"ה אב"ד קהלתנו, שאמר כי ראוי ונכון מאד בכל מה דאפשר לעשות סעודה על ברית מילה, כי ר"ת של ס"מ הוא ס'עודת מ'ילה א'ין ל'עשות, על כן אם עושה סעודה מכניעו בזה.

וכן כתב בשו"ת 'מור ואהל' (סוף סימן יא) בשם הרה"ק מרוזין זי"ע: "שמעתי מפי איש נאמן ששמע מהרב הצדיק המפורסם ר' ישראל מרוזין נבג"מ שעיקר השתדלות סמא"ל שלא לעשות סעודת מילה ונרמז בר"ת שמו סעודת מילה אין לעשות". ועי' עוד בשו"ת הד"ר (סימן כט).